

■ ■ ■ «Average Wages» voor België en de OESO en verschillen in lonen en belastingdruk naar sectoren en beroepen

Geert VAN REYBROUCK
Adviseur van Financiën
Studie- en Documentatiedienst
FOD Financiën

ABSTRACT ■ ■ ■

In Taxing Wages, an authoritative OECD publication, average and marginal tax wedges on labour income are compared. Tax models for each of the 30 member states are at the core of the Taxing Wages methodology, another key element in comparing the tax results are the selected national wage levels. A few years ago, the wage reference was broadened from the gross annual wage of an “Average Production Worker” (APW) to the “Average Wage” (AW) of all manual and non-manual workers in the private sector. A revision of the classification of economic activities however, might force a new re-adjustment of the AW-definition. This offers an opportunity to evaluate the impact of the recent shift from APW to AW on wage levels and reported tax wedges.

We illustrate that in Belgium, like in many other OECD-countries, the broadening provoked an increase of the reference wage level. This increase was not due to the sector broadening but rather to the inclusion of non-manual workers. In fact a limited number of high wage earners exert a strong upward pressure on the average wage. One solution could be to exclude some occupation categories, like managers, from the AW-definition. We argue however that the use of median wages offers a more elegant way to deal with outliers. The impact of both remedies on the tax indicators would be limited. The 2007 tax wedge for single workers without children would lower a few percentage points compared to the rate published in Taxing Wages. The marginal tax wedge would remain largely unchanged.

Other aspects that are revised include the shift to part time work, the wage differences by gender and the convergence of wage levels in the eurozone.

Key words: Tax wedge; Wage Level and Structure; Wage Differentials by Gender, Sector and Occupation

JEL Codes: H24; J31

Met dank aan B. Brys, P. Vermeulen en de collega's van de Studiedienst voor hun reacties op eerdere versies.

De OESO-publicatie “Taxing Wages” is wellicht de meest gezaghebbende bron voor een internationale vergelijking van de belastingdruk op arbeid. De OESO gaat hierbij uit van een modellering van het belastingstelsel in elk van de 30 lidstaten. Om de resultaten op eenzelfde leest te schoeien en de invloeden van inflatie en wisselkoersen te neutraliseren, wordt bij de internationale vergelijking van een representatief loon voor ieder land uitgegaan. De invulling van welk loonniveau het predicaat “representatief” verdient, is het recente verleden gewijzigd. Traditioneel verwees de OESO naar de “Average Production Worker” (APW), een voltijdse handarbeider uit de verwerkende nijverheid (NACE-sector D (1)). Vanaf de editie 2005 van Taxing Wages schakelde de OESO echter over naar de “Average Wage” (AW), het gemiddeld loon voor voltijdse werknemers uit de NACE-sectoren C tot en met K.

Ondertussen besliste de Europese Unie evenwel om, in samenspraak met andere internationale instellingen, de indeling van de economische activiteiten in sectoren vanaf 2008 te wijzigen. Dit noopt de OESO ertoe haar definitie van de “Average Wage” opnieuw te herbekijken. Een verwijzing naar de nieuwe NACE-sectoren B tot en met N (2) kan allicht volstaan. De sectoren B-N uit de nieuwe nomenclatuur overlappen immers grotendeels met de sectoren C-K uit de oude nomenclatuur. De noodzaak voor een hernieuwde omschrijving van het referentieloon biedt alvast de gelegenheid om terug te blikken op de impact van de voorbije definitiewijziging. In dit artikel bekijken we enkele mogelijke alternatieve pistes.

De structuur is als volgt. Na de algemene inleiding in hoofdstuk 1 wordt in hoofdstuk 2 kort stilgestaan bij de rol van Taxing Wages bij het meten van de belastingdruk, bij de motivering van de overgang van APW naar AW, bij de spreiding van het loonniveau volgens de nieuwe maatstaf en bij de evolutie van de belastingdruk op arbeid sinds de eeuwwisseling.

Hoofdstuk 3 gaat dieper in op de impact van de overschakeling van APW naar AW op de loonstatistieken en op de berekening van de loonwage en de netto persoonlijke belastingdruk voor werknemers. Vooraleer dit te onderzoeken, worden de nieuwe statistische bronnen voor de Belgische arbeidsmarkt geschetst.

In hoofdstuk 4 gaat aandacht naar de structuur en de loonverschillen op de Belgische arbeidsmarkt, naar de shift richting deeltijdse arbeid, naar de sector-, gender- en beroepsverschillen en naar hun impact op de maatstaven voor de belastingdruk. Hoofdstuk 5 besluit met een samenvatting.

1 Sectorindeling volgens NACE Rev 1, deze stemt overeen met de International Standard Industrial Classification of All Activities, Revision 3.1 (ISIC Rev 3.1.). Tenzij expliciet aangegeven, verwijst “NACE” in dit artikel naar “NACE Rev 1”.

2 Nieuwe sectorindeling volgens NACE Rev 2, deze stemt overeen met ISIC Rev 4. Zie bijlage.

2.1. Taxing Wages en het meten van de belastingdruk

2.11. Nominale tarieven zijn vaak niet vergelijkbaar

Er zijn meerdere manieren om de belastingdruk te meten en de evolutie ervan te vergelijken door de tijd heen of tussen verschillende landen. Sommige methoden hebben een macro-economische invalshoek, andere een meer micro-economische. Beide invalshoeken bieden zowel voor- als nadelen. (3)

De meest eenvoudige manier bestaat erin om nominale tarieven te vergelijken. Voor bepaalde, voornamelijk indirecte belastingen levert een tariefvergelijking aanvaardbare resultaten op. Dit is bijvoorbeeld het geval voor btw en accijnzen op tabak en olieproducten. Voor andere belastingen levert dit slechts een eerste indicatie op omdat naast de verschillen in tariefstructuur ook talrijke afwijkende bepalingen in de omschrijving van de belastbare grondslag gelden. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de personen- of vennootschapsbelasting (4). Voor weer andere belastingen is een tariefvergelijking zelfs inhoudsloos omdat er geen gelijkaardige belastingen in andere landen bestaan.

2.12. De beperkingen van macro-economische maatstaven van de belastingdruk

De meest bekende macro-economische maatstaf van de belastingdruk is allicht de zogenaamde “tax-to-gdp” ratio, waarbij het geheel van de fiscale en parafiscale ontvangsten vergeleken wordt met het bruto binnenlands product (BBP). Er wordt hiervoor doorgaans uitgegaan van de nationale rekeningen, in België worden deze opgesteld door het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR). Het INR respecteert hierbij de Europese ESR95-normen zodat de internationale vergelijkbaarheid verzekerd is. De macro-economische “Tax-to-GDP” statistieken die zowel Eurostat (5) als de OESO (6) publiceren, zijn op deze nationale rekeningen gebaseerd, al zijn er tussen de diverse publicaties wel enkele methodologische verschillen.

De doorgedreven aggregatie bij gegevens gebaseerd op de nationale rekeningen vormt zowel een sterkte als een zwakte. Het alomvattend karakter heeft als voordeel dat alle aspecten van de belastingheffing in rekening worden gebracht, inclusief de tariefstructuren, de definiëring van de belastinggrondslagen, aftrekken en uitzonderingen alsook de impact van de administratieve

3 OECD (2000) p7.

4 Zo compliceert het bestaan van de notionele interestaftrek de vergelijking van het Belgische tarief in de vennootschapsbelasting met dat van andere landen in aanzienlijke mate.

5 Zie onder meer Eurostat (2007), *Taxation trends in the European Union, Data for the EU Member States and Norway, Voorgaande edities droegen als titel: Structures of taxation systems in the European Union.*

6 OECD (2007b) *Revenue Statistics*

opvolging (controle, inning en fraudebestrijding). Keerzijde is dat bij macro-economische statistieken de transparantie en de herkenbaarheid te wensen overlaat. Wanneer bijvoorbeeld de ontvangsten uit de personenbelasting in een bepaalde periode terugvallen kan dit samenhangen met een resem factoren, zoals tariefreducties, inkrimping van de loonmassa (bijvoorbeeld als gevolg van een toename van de werkloosheid), aanpassingen in de omschrijving van de belastbare materie en de aftrekken, administratieve verschuivingen (start en ritme inkohieren),... Bovendien worden bij de aggregatie doorgaans de ontvangsten en terugbetalingen in verband met diverse types belastingplichtigen (hoge en lage inkomens,...) en van zowel “oude” als “nieuwe” dossiers op één hoop gegooid zodat de impact van een welbepaalde economische factor of beleidsmaatregel moeilijk precies te achterhalen valt.

Een bijkomend nadeel is dat het behoorlijk wat tijd vergt om alle benodigde macro-economische gegevens te verzamelen en tot een coherent geheel samen te voegen. Zo refereren de meest recente nationale rekeningen die begin 2008 beschikbaar waren naar het jaar 2006. Pas in september-oktober publiceert het Instituut voor de Nationale Rekeningen gedetailleerde rekeningen met betrekking tot het voorgaande jaar.

2.13. Taxing Wages: micro-economische meting van de belastingdruk op arbeid in loondienst

Met Taxing Wages heeft de OESO voor een andere, micro-economische invalshoek gekozen. Bij micro-economische maatstaven van de belastingdruk wordt niet vanuit de nationale rekeningen maar vanuit concrete gevalsanalyses vertrokken. In beginsel is het aantal mogelijke “cases” schier onbepaald, dit hangt zowel af van het aantal mogelijke combinaties van belastingen als van de diversiteit onder de belastingplichtigen. Om een kakofonie aan mogelijke indicatoren te voorkomen en omwille van de vergelijkbaarheid door de tijd en over diverse landen heen, is het bijgevolg noodzakelijk om zich tot een paar type-gevallen te beperken.

Zoals de naam van de publicatie aangeeft, spitst Taxing Wages zich toe op de belastingdruk op arbeid in loondienst. Dat de OESO in eerste instantie voor een vergelijking van de belasting op looninkomsten koos, houdt verband met de representativiteit van deze indicator. In de Westerse landen haalt het gros van de bevolking immers een inkomen uit loondienst (7).

Concreet wordt in Taxing Wages voor een achttal strikt omschreven type-gevallen een gedetailleerde en nauwkeurige belastingberekening gesimuleerd voor gezinnen die minstens één loontrekkende tellen. Eventuele andere inkomstenbronnen dan arbeid in loondienst worden in beginsel buiten beschouwing gelaten en de eventuele partner is ofwel niet actief of ontvangt eveneens een looninkomen. Deze oefening wordt elk jaar en voor elk van de 30 OESO-lidstaten herhaald.

7 In België maakt de rubriek “beloning van werknemers” zowat 50% uit van bruto binnenlands inkomen tegen marktprijzen.

Bij de keuze van de type-gevallen wordt vooreerst het onderscheid gemaakt tussen alleenstaanden en gehuwden (8) en het aantal kinderen (9) dat fiscaal ten laste is. Verder wordt een onderscheid gemaakt naargelang het gezin één of twee loontrekkenden telt. De acht type-gevallen zijn:

- alleenstaand, geen kinderen, 67% van het gemiddeld loon
- alleenstaand, geen kinderen, 100% van het gemiddeld loon
- alleenstaand, geen kinderen, 167% van het gemiddeld loon
- alleenstaand, 2 kinderen, 67% van het gemiddeld loon
- gehuwd, 2 kinderen, 100% + 0%: de eerste partner verdient het gemiddeld loon, de tweede is niet actief
- gehuwd, 2 kinderen, 100% + 33% van het gemiddeld loon
- gehuwd, 2 kinderen, 100% + 67% van het gemiddeld loon
- gehuwd, geen kinderen, 100% + 33% van het gemiddeld loon

Het focussen op deze acht cases heeft zowel voor- als nadelen. Het feit dat de impact van een wijziging van elke fiscale parameter (tarief, inkomensplafonds, ...) precies kan nagegaan worden, is beslist een voordeel.

Anderzijds beperkt Taxing Wages zich strikt genomen tot een “puntvergelijking” voor amper acht gevallen. In beginsel blijft het grootste deel van de bevolking bijgevolg buiten beschouwing. Op sommige vlakken lukt het de OESO aan deze situatie een mouw te passen en de representativiteit te verruimen, voor andere blinde vlekken ligt dat moeilijker.

- Hoewel de meeste aandacht in de publicaties nog steeds uitgaat naar een vijftal welbepaalde *loontrappen* (respectievelijk 67%, 100%, 167%, 100%+33% en 100%+67%), poogt de OESO haar calculatieschema's zo te moduleren dat belastingberekeningen voor een range van lonen mogelijk worden. Voor de loonniveaus tussen 67% en 167% lukt dit voor de meeste landen vrij aardig. De uitbreiding van de range naar lagere of hogere lonen was hachelijker vermits dan voor de meeste landen bijkomende drempels en parameters in de modellen moesten ingebouwd worden. Aan de onderkant van de ladder is een uitbreiding van de range overigens niet steeds zinvol. Voor ons land is het bijvoorbeeld niet zinvol om het calculatiemodel los te laten op lonen lager dan het minimumloon (dat zowat 40% van het gemiddeld loon bedraagt).
- Hoewel de belastingmodellen ook functioneren voor gezinnen met één kind, spitst de aandacht in de publicaties zich toe op gezinnen met nul of twee kinderen. In de meeste OESO-landen schrijft de gezinsverdunding evenwel verder en wordt een gezin met één kind stilaan meer typisch dan een gezin met twee kinderen (10). Tot op

8 Gehuwd of het fiscaal equivalent, dus inclusief samenwonend met samenlevingscontract.

9 Er wordt in de type-gevallen van uitgegaan dat de kinderen minstens zes jaar oud zijn, maar jonger dan twaalf.

10 De gemiddelde grootte van de private huishoudens zakte in België van 2,95 personen in 1970 tot 2,32 personen in 2005. Bron: webstek FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI).

heden wordt dit evenwel niet als een probleem ervaren. Het vergelijken van de fiscale positie van de type-gezinnen met en zonder kinderen uit het rijtje van acht wordt als voldoende ervaren om een zicht te krijgen op de mate van kindvriendelijkheid van de belastingpolitiek in de diverse landen.

- Zoals de titel van de publicatie *Taxing Wages* aangeeft, vergelijkt de OESO enkel de belastingdruk op looninkomsten. Dit betekent dat andere of bijkomende inkomstenbronnen, zoals inkomsten uit vermogen of uit zelfstandige arbeid, buiten beschouwing blijven. Hetzelfde geldt voor de vervangingsinkomens (wegens ziekte, werkloosheid, pensioen,...). Er worden evenwel inspanningen geleverd om vertrekend vanuit de *Taxing Wages* methodologie de modellen te verruimen en bepaalde vervangingsinkomens in de berekeningen te betrekken. Dit geldt in het bijzonder voor pensioenen en werkloosheidsuitkeringen (11). Zodoende wordt ook een internationale vergelijking mogelijk van bijvoorbeeld de impact van belastingen op het netto besteedbaar inkomen bij overgang van werk in loondienst naar werkloosheid (en omgekeerd) of bij de overgang van werk naar (vervroegd) pensioen.
- Zelfs met uitgebreide “tax-benefit”-modellen blijft het onmogelijk om met micro-economische indicatoren een volledige dekking te bekomen. Het aantal mogelijke combinaties van loon met bijvoorbeeld inkomen uit zelfstandige arbeid, huur, rente, dividenden, pensioenen, werkloosheid, ziekte, ... is immers schier eindeloos.
- Een andere belangrijke beperking is dat de belastingmodellen van *Taxing Wages* enkel rekening houden met de standaardaftrekken waar de belastingplichtigen zonder enige formaliteit recht op hebben. Hetzelfde geldt voor de standaardgezinsuitkeringen zoals kinderbijslag, deze beïnvloeden immers evenzeer het netto beschikbaar gezinsinkomen. De beperking tot de standaardaftrekken en –uitkeringen heeft gevolgen. Met de forfaitaire aftrek voor beroepskosten wordt er bijvoorbeeld wel rekening gehouden, maar niet met de “bewezen” beroepskosten, hoewel die vaak aanzienlijk hoger uitkomen. Ook de in België populaire aftrek voor hypotheeklasten of aftrekken voor pensioensparen of voor giften blijven in *Taxing Wages* buiten beschouwing omdat ze niet voor iedere belastingplichtige gelden maar afhangen van het specifieke gedrag. In zekere zin geven de resultaten uit *Taxing Wages* bijgevolg een vertekend beeld van de werkelijke belastingdruk. De mate van vertekening hangt samen met het belang van de specifieke aftrekken in de diverse landen.

11 OECD (2007a). Met name de OESO publicatie *Benefits and Wages*, spitst zich onder meer toe op de berekening van “net replacement rates” bij de overgang van werk naar werkloosheid en omgekeerd.

2.14. De belasting op arbeid, de micro-economische versus de macro-economische resultaten (12)

Men dient er zich van bewust te zijn dat de bevindingen uit Taxing Wages niet zomaar doorgetrokken kunnen worden tot “de belastingdruk” voor “de Belgen”. Er geldt een dubbele beperking: enerzijds focust Taxing Wages enkel op de belastingdruk op de looninkomsten, anderzijds beperkt de OESO zich strikt gezien tot acht type-gevallen. Het feit dat België in Taxing Wages bepaalde rangschikkingen van de belastingdruk op het loon aanvoert, houdt niet noodzakelijk in dat “de Belg” steevast het zwaarst belast wordt. Zoals in de EU-studie “Taxation Trends in the European Union” (13) aangegeven wordt, is er wel een correlatie tussen de micro- en de macro-economische indicatoren van de belastingdruk maar beide indicatoren lopen niet volledig gelijk.

In de EU-studie worden diverse “implicit tax rates” (ITRs) als macro-economische indicatoren voor de belastingdruk naar voor geschoven. De EU berekent een ITR voor de belastingdruk op arbeid (bezoldigde arbeid zowel als zelfstandige arbeid), een ITR op consumptie en een ITR op kapitaal. Deze ITRs zijn gebaseerd op gegevens geput uit de nationale rekeningen. In de teller van een ITR komen in principe alle relevante belastingopbrengsten met betrekking tot arbeid, respectievelijk consumptie en kapitaal. Dit impliceert dat er voorafgaand een inschatting moet gemaakt worden van onder meer het deel van de netto opbrengst van de personenbelasting dat voortspuit uit belastingen op looninkomsten. In de noemer komt een benadering van de macro-economische grondslag, voor de ITR op arbeid vormt de loonsom hiervan de belangrijkste component.

Voor België is er een opvallend verschil tussen de micro-economische “effectieve” belastingdruk zoals berekend in Taxing Wages (TW) en de macro-economische “impliciete” belastingdruk op arbeid. Zo voert België steevast de ranglijsten aan wat betreft de belastingdruk op een kinderloze alleenstaande met een gemiddeld loon. Voor gezinnen met kinderen is dit evenwel niet het geval, zowel dankzij de fiscale aftrekken voor gezinslasten als dankzij de uitgekeerde kinderslag. Wanneer ook de niet automatisch toegekende fiscale aftrekken in rekening worden gebracht, zoals bij de macro-economische ITR op arbeid het geval is, blijven de maatstaven voor België een vrij hoge belastingdruk aangeven, maar wordt het verschil met het Europees gemiddelde geringer.

De discrepantie tussen de Belgische koppositie in bepaalde TW-tabellen enerzijds en de meer modale belastingdruk op arbeid volgens de macro-economische maatstaven vormt meteen indicatie van de relatieve complexiteit van ons belastingstelsel. Blijkbaar hebben de Belgische kiezers en politici een afkeer van een flat tax systeem met lage nominale tarieven en weinig aftrekken en prefereren ze een eerder complex systeem met vrij hoge nominale tarieven en veel standaard en/of specifieke aftrekken. Een gelijkaardig fenomeen doet zich overigens ook voor in de vennootschapsbelasting: waar de meeste Europese landen in het recente verleden opteerden voor tariefverlagingen, gaf België de voorkeur aan de introductie van een nieuw belastingkrediet voor risicokapitaal (beter bekend als “notionele” interestaftrek).

12 De Studie- en Documentatiedienst van de FOD Financiën is overigens zowel betrokken bij de berekeningen van de impliciete belastingdruk door de Europese Commissie als bij de berekeningen van de effectieve belastingdruk voor loontrekkenden door de OESO.

13 Eurostat (2007), *Taxation trends in the European Union, Data for the EU Member States and Norway*.

2.2. De motivering van de overschakeling van «Average Production Worker» (APW) naar «Average Wage» (AW)

De Taxing Wages methodologie houdt de vergelijking van de belastingdruk op arbeid voor een aantal welomschreven type-gevallen in. Het belangrijkste luik van deze methodologie behelst de modulering van het belastingstelsel van elk OESO-land, rekening houdend met de verschillen in tariefstructuur en met de diverse bepalingen omtrent de belastinggrondslagen en de aftrekken. Een ander luik betreft de bepaling van het vertrekpunt: voor wie, voor welk arbeidsinkomen wordt de oefening gemaakt? In tegenstelling tot de meeste auteurs, focussen we in dit artikel vooral op dit tweede aspect.

2.21. Eenzelfde nominaal jaarlonen als uitgangspunt?

Van meet af aan vormden representativiteit en internationale vergelijkbaarheid belangrijke criteria voor de OESO bij de keuze van de type-gevallen. Daarnaast moest er rekening gehouden worden met beperkingen voor wat het beschikbaar statistisch materiaal betreft.

Eenvoudigheidshalve had de OESO voor een bepaald nominaal jaarloon kunnen opteren, bijvoorbeeld 20.000, 40.000 of 60.000 euro of dollar. Aan een dergelijke keuze kleven evenwel te veel nadelen. Het belangrijkste nadeel is overduidelijk het gebrek aan representativiteit en vergelijkbaarheid over de diverse OESO-landen heen. Gezien het zeer uiteenlopende inkomen per capita kan eenzelfde nominaal bedrag in het ene land immers als “hoog” of zelfs “zeer hoog” en in het andere als “laag” of zelfs “zeer laag” overkomen. In dergelijke gevallen zouden de resultaten geen correcte weerspiegeling bieden van de “kenmerkende” of “typische” belastingdruk. In het verlengde hiervan heeft het weinig zin om de belastingdruk voor een relatief hoog inkomen uit land A te vergelijken met de belastingdruk voor een relatief laag inkomen in land B. Bijkomend nadeel van een keuze voor een vast nominaal jaarloon is de moeilijkheid om afdoende rekening te houden met de inflatie en wisselkoersfluctuaties. Niet alleen kunnen de inflatieverschillen zelfs tussen buurlanden aanzienlijk zijn, bovendien komen binnen het OESO-gebied bij wijlen zowel deflatie als hyperinflatie voor.

Merk op dat een bepaald nominaal jaarloon wel representatief geacht wordt binnen eenzelfde land, ofschoon de interregionale verschillen (14) hier ook aanzienlijk kunnen zijn. Er wordt impliciet van uitgegaan dat de arbeidsmobiliteit binnen een land aanzienlijker is dan tussen landen. In de mate dat de economische integratie tussen de EU-landen toeneemt, kan het voor de OESO aantrekkelijk worden om de arbeidsmobiele EU-burger voor te rekenen wat hij in de diverse EU-landen aan netto-inkomen overhoudt van een zelfde nominaal bruto-jaarloon. Voor de OESO vergen dergelijke berekeningen nauwelijks bijkomende inspanningen aangezien ze reeds over de vereiste belastingmodellen beschikt. Gezien de eenheidsmunt en de convergentie van de inflatievoeten lijkt deze informatie in het bijzonder voor de eurolanden nuttig.

14 Bijvoorbeeld tussen Noord- en Zuid-Italië of tussen het voormalige Oost- en West-Duitsland.

2.22. De Average Production Worker (APW)

De OESO verkoos jarenlang het loon van de “Average Production Worker” (APW) als ijkpunt bij het meten van de belastingdruk op arbeid. Meer technisch kwam dit neer op het gemiddelde loon van een voltijdse handarbeider, zowel man als vrouw, uit de verwerkende nijverheid (15).

Oorspronkelijk was er ook nauwelijks ander internationaal vergelijkbaar cijfermateriaal beschikbaar. Bovendien vormde de verwerkende nijverheid één van de belangrijkste sectoren en werd aangenomen dat de lonen in deze sector een goede afspiegeling boden van de lonen in de meeste andere sectoren en het geheel van de economie.

Gaandeweg werd het evenwel moeilijker aan de Average Production Worker vast te houden.

- Vooreerst werd er getwijfeld aan de representativiteit van de “production worker”. In alle OESO-landen schrijft de tertialisering van de economie immers voort en neemt het belang van de verwerkende sector af.
- Belangrijker dan de aantallen betrokken werknemers is echter de vraag of de loonevolutie in de verwerkende industrie nog wel representatief en richtinggevend is voor de gehele economie.
- Bovendien vervaagt het aloude onderscheid tussen louter uitvoerende en puur leidinggevende taken steeds meer. Voor veel werknemers houdt de taakomschrijving thans een mengeling in van zowel uitvoerend als coördinerend of conceptueel werk. Een aantal landen onderscheiden in hun statistieken dan ook niet langer de “handarbeider” van de “hoofdarbeider”.
- In behoorlijk wat landen, waaronder België, werd het daarnaast steeds moeilijker om de APW-cijferreeks up to date te houden omdat de nationale statistieken, mede onder invloed van Europese reglementering, inmiddels op een andere leest geschoeid werden.

Eenzijds leek het statistisch concept “APW” dan ook steeds meer op een rareiteit, een uitstervend ras, dan op een representatieve werknemer te slaan, anderzijds werd steeds meer getwijfeld aan de accuraatheid van de cijferreeksen.

2.23. Average Wage (AW)

Na overleg met de lidstaten, besloot de OESO vanaf de editie 2005 van Taxing Wages op een nieuw loonconcept over te stappen. De aanpassing van de inhoud werd ook onderstreept met een wijziging van de naam: Average Wage (AW).

15 De verwerkende nijverheid stemt overeen met sector D in de classificaties “NACE Rev 1” en “ISIC Rev 3.1”. Zie bijlage.

In *Taxing Wages* wordt met “Average Wage” bedoeld: het gemiddelde jaarloon inclusief premies (vakantiegeld, dertiende maand,...) van voltijdse werknemers, zowel mannen als vrouwen en zowel “manual” als “non-manual workers” uit de sectoren C tot en met K uit de classificatie ISIC Rev 3 (16). De sectoren C-K omvatten het gros van de private industriële en dienstensectoren. De agrarische sector en de overheidssector, inclusief de gezondheidssector en het onderwijs blijven buiten beschouwing.

De overstap van Average Production Worker naar Average Wage bood talrijke voordelen van representativiteit, van internationale vergelijkbaarheid en van mogelijkheden om nieuwe en rijkere statistische bronnen aan te boren. Toch werd de stap met enige schroom gezet. Op de werkvloer mag de traditionele “blue collar” uit de verwerkende nijverheid dan wel stilaan onzichtbaar worden, hij vertegenwoordigt wel een herkenbaar archetype. Bij de “werknemer uit de private industrie en de profitdiensten met een gemiddeld loon” daarentegen is het veel moeilijker zich een concrete persoon voor de geest te halen. De overstap van een enge omschrijving naar een brede definitie kwam wel de representativiteit maar niet de herkenbaarheid ten goede.

Een andere reden tot schroom bij de overstap van APW naar AW was de breuk in de statistieken die hier onvermijdelijk uit voortvloeide. Een nieuwe definitie impliceert immers een afwijkende evolutie van het referentieloon. Bijgevolg zijn de effectieve belastingtarieven uit het verleden, die refereren naar APW, niet zomaar vergelijkbaar met de nieuw berekenende effectieve AW-tarieven. Hier kon enigszins een mouw aan gepast worden door in de editie 2005 van *Taxing Wages* de jaarcijfers voor de belastingdruk vanaf het jaar 2000 te herrekenen en op de AW-leest te schoeien.

2.24. Een «All Sectors Median Wage»?

A. EEN «ALL SECTORS WAGE»?

De overstap naar het “gemiddeld loon in de private industrie en de profitdiensten” hield ook een compromis in tussen het haalbare en het wenselijke. Vooreerst is de beperking tot de *private sector* niet ideaal. In het verleden was het vereiste cijfermateriaal voor een verruiming van het loonbegrip tot alle economische sectoren niet in alle OESO-landen aanwezig en bijgevolg werd hier van afgezien

Behalve de beschikbaarheid van statistieken is er evenwel ook een inhoudelijk argument. Er dient namelijk congruentie te zijn tussen de belastingmodellen die gehanteerd worden en het loonniveau dat als ijkpunt dient. In de mate dat het belastingstelsel lonen uit de private sector anders behandelt dan uit de (semi-)overheidssector is een beperking van de loonreferentie tot de private sector dan ook gerechtvaardigd. In ons land zitten de verschillen niet zozeer langs de kant van de inkomensbelasting dan wel langs de kant van de sociale zekerheidsbijdragen, in het bijzonder de werkgeversbijdragen voor ambtenaren. Ook het uitzicht op afwijkende uitkeringen naargelang het

16 De Europese classificatie “NACE Rev 1” stemt overeen met “ISIC Rev 3.1”. Momenteel schakelt de Europese Unie over op de classificatie “NACE Rev 2”, deze stemt overeen met “ISIC Rev 4”. Zie bijlage.

statuut van de (ex-)werknemer kan een invloed uitoefenen. Zo bouwen ambtenaren in ons land riantere pensioenrechten op dan werknemers uit de private sector maar in ruil voor dit “uitgesteld loon” dienen ze hun actuele looneisen te matigen.

De arbeidsmobiliteit neemt evenwel toe, zowel geografisch als tussen sectoren. Gemengde carrières waarbij een aantal jaren in de private sector afwisselen met een aantal jaren in de overheidssector worden schering en inslag. Op termijn kan dit de roep om een eenheidsstatuut met gelijke fiscale en parafiscale behandeling voor alle werknemers, zowel arbeiders, bedienden als ambtenaren, kracht bijzetten. Eens deze hypotheek gelicht, zijn er niet langer overtuigende redenen om de overheidssector en de verwante “social profit” sectoren zoals het onderwijs en de gezondheidssector uit de loonreferentie te bannen.

B. MEDIAAN IN PLAATS VAN GEMIDDELDE?

De keuze voor het (rekenkundig) gemiddelde als centrummaat heeft zijn beperkingen. In een scheve verdeling geeft een gemiddelde immers een vertekend beeld van de populatie omdat het te zeer beïnvloed wordt door extremen. Welnu, de inkomensverdeling is een notoir scheve verdeling. Bij een rangschikking van de bruto jaarlonen van klein naar groot, bekomt men aan de linkerkant een massa aan relatief bescheiden inkomens, aan de rechterkant echter vertoont de curve een lang uitlopende staart: een relatief beperkt aantal personen geniet immers een groot tot zeer groot inkomen. Deze naar verhouding weinig voorkomende topinkomens kunnen echter dermate hoog zijn en het rekenkundig gemiddelde zo sterk optrekken dat dit gemiddelde nog nauwelijks representatief is voor de grote massa aan relatief bescheiden inkomens.

Het mediaaninkomen, het inkomen van de middelste inkomensstrekker uit de rangschikking van klein naar groot, wordt daarentegen niet vertekend door de extremen en vormt dus eigenlijk een betere karakteristiek van een scheve verdeling. Tot op heden noopte de onbeschikbaarheid van medianen in het gros van de OESO-landen evenwel tot een keuze voor het (rekenkundig) gemiddelde.

In de mate dat de fiscale en parafiscale stelsels voor de private en de (semi-)overheidssector naar elkaar toegroeien en in de mate dat het beschikbaar statistisch cijfermateriaal in elk van de OESO-landen het toelaat, kan op termijn voor een “all sectors median wage” geopteerd worden. De realisatie hiervan lijkt weliswaar nog veraf maar hiermee is alvast een mogelijke / wenselijke richting aangegeven.

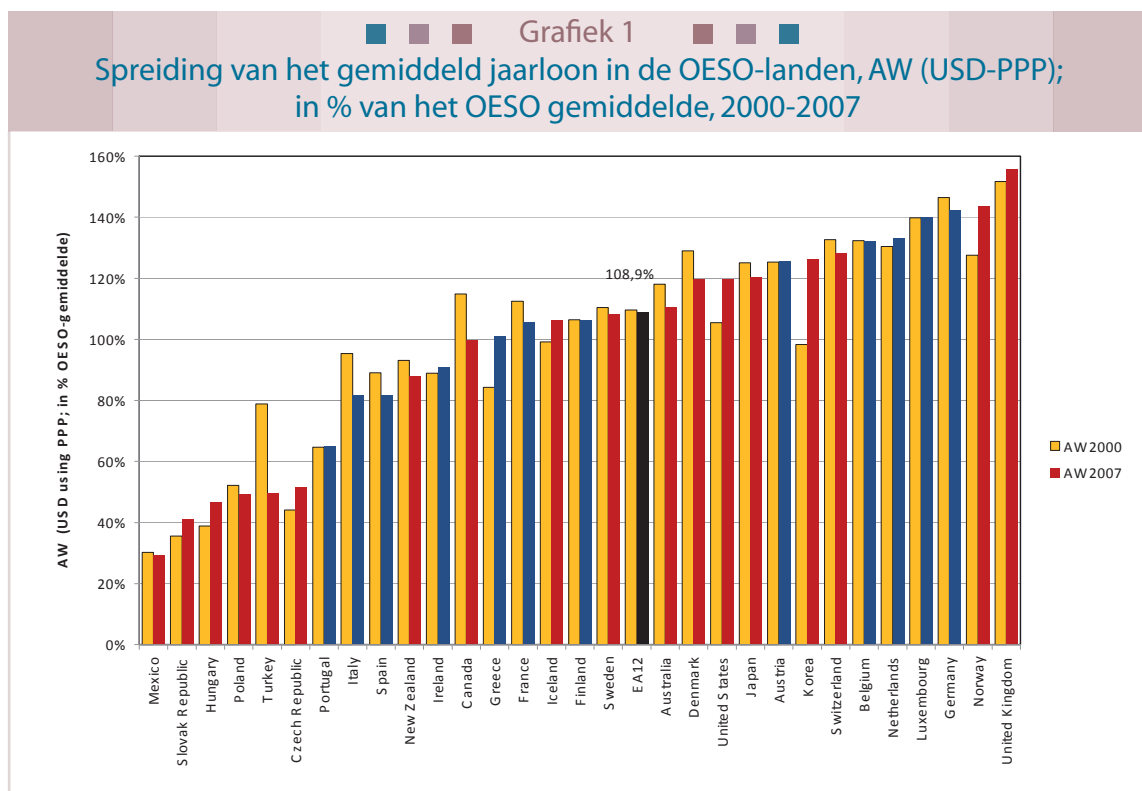
Een tussenoplossing kan erin bestaan om zowel langs de onderkant als langs de bovenkant van de inkomensladder een deel van de populatie uit te sluiten en vervolgens het gemiddelde loon van het overblijvende deel te berekenen. Zo kan bijvoorbeeld het gemiddelde loon van het 5^e tot het 85^e percentiel of van het 10^e tot het 90^e percentiel als referentie genomen worden. Op data-gebied legt dit scenario de lat zo mogelijk nog hoger dan het vorige, het vereist namelijk dat alle landen over de benodigde percentielenverdeling beschikken. Daarnaast dient er overeenstemming bereikt te worden over de wat arbitraire keuze van de onder- en de bovengrenzen.

2.3. De spreiding van het loonniveau in de OESO-landen en de eurozone

In de volgende alinea's keren we terug naar de realiteit van vandaag en bekijken we de actuele loonevolutie in het geheel van de OESO-landen in het algemeen en in de eurozone in het bijzonder. De loongegevens gepubliceerd in Taxing Wages vormen hierbij telkens het uitgangspunt. Het gemiddeld loon verwijst dus in principe naar alle voltijdse werknemers, zowel mannen als vrouwen, uit de NACE sectoren C tot K. Niet alle landen kunnen echter aan alle criteria voldoen, in dat geval aanvaardt de OESO de best mogelijke benadering.

2.31. De spreiding van het loonniveau in de OESO-landen, 2000-2007

Grafiek 1 toont de spreiding van het gemiddeld jaarloon (AW) in de 30 OESO-landen in 2000 en 2007. Om wisselkoersinvloeden te bannen werden alle jaarlonen met behulp van koopkrachtpariteiten (PPP) in eenzelfde munt, de Amerikaanse dollar (USD) omgerekend. Bovendien werden alle nationale jaarlonen uitgedrukt in procent van het (ongewogen) OESO-gemiddelde, dit laat toe de invloed van de inflatie tussen 2000 en 2007 te omzeilen. De landen staan gerangschikt naar de hoogte van de nationale AWs ten opzichte van het OESO-gemiddelde in 2007. De staafjes van de 12 OESO-landen die deel uitmaken van de eurozone (EA12) (17) kregen een andere kleur om hen te onderscheiden van de andere Europese en niet-Europese OESO-landen.

Bron: Taxing Wages (2008, te verschijnen)

17 Eurozone (EA12): België, Nederland, Luxemburg, Frankrijk, Duitsland, Italië, Oostenrijk, Ierland, Spanje, Portugal, Finland en Griekenland. Tot op heden maakt Slovenië geen deel uit van de OESO.

Grafiek 1 leert dat het loonniveau binnen de OESO-landengroep sterk uiteenloopt. Omgerekend in USD met behulp van koopkrachtpariteiten blijft de Mexicaanse AW in 2007 op amper 30% van het OESO-gemiddelde steken. De Britse lonen bevinden zich aan het andere eind van het spectrum en bedragen ruim anderhalf keer het OESO-gemiddelde, of liefst 5 maal meer dan in Mexico.

Ook binnen de eurozone lopen de lonen sterk uiteen. Ze variëren van 2/3 van het koopkrachtgezuiverde OESO-gemiddelde in Portugal tot 4/3 in België en Nederland en zelfs tot 140% in Luxemburg en Duitsland. Het (ongewogen) EA12-gemiddelde kwam in 2007 op 109% van het OESO-gemiddelde uit. In 2007 bedroeg het gemiddeld loonniveau zowel in de Verenigde Staten als in Japan ongeveer 120% van het OESO-gemiddelde, dit is weliswaar wat hoger dan het eurozone-gemiddelde maar anderzijds gevoelig lager dan in de “duurdere” Europese landen.

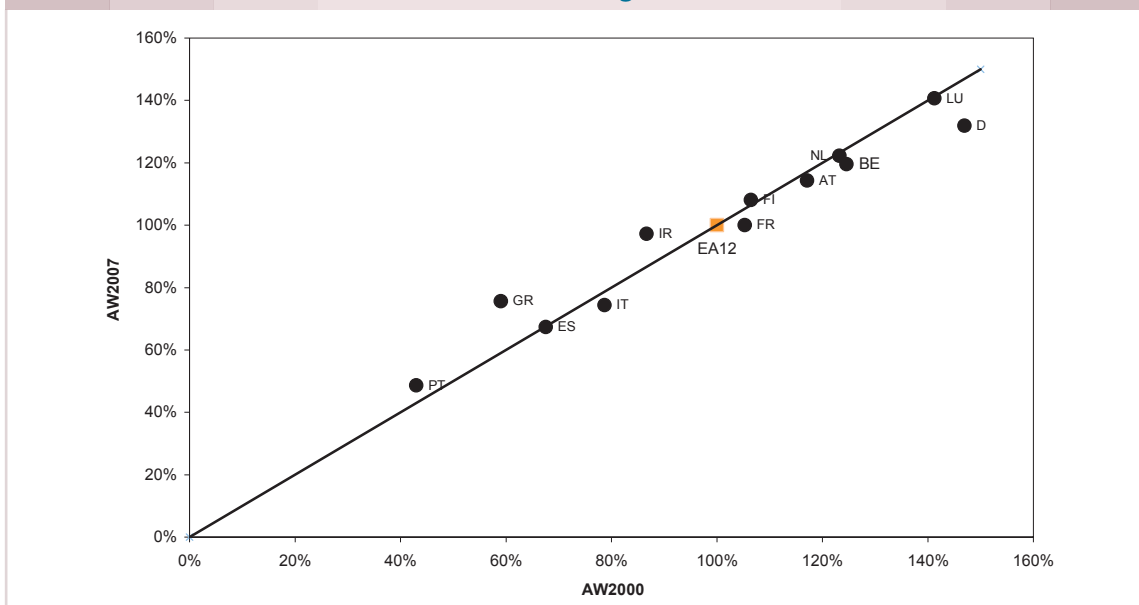
Grafiek 1 vergelijkt tevens de loonniveaus van 2007 met deze in 2000. Over de jaren heen kunnen aanzienlijke schommelingen in de relatieve niveaus optreden, doorgaans hangt dit samen met inflatie- en wisselkoersverschillen. Het Turkse voorbeeld is hierbij illustratief. Rekening houdend met de koopkrachtpariteit bedroeg het Turkse gemiddeld loon volgens de TW-tabellen in 2000 ongeveer 80% van het OESO-gemiddelde, in 2007 viel dit terug tot ongeveer de helft van het OESO-gemiddelde.

Ook los van de wisselkoersevolutie treden verschillen op. Zo kenden alle landen uit de eurozone per definitie eenzelfde evolutie ten opzichte van de USD. In de meeste eurolanden varieerde het gemiddeld loon uitgedrukt als percentage van het OESO-gemiddelde nauwelijks in de periode 2000-2007. Toch wijzigden de relatieve posities van enkele eurolanden gevoelig door toedoen van een landspecifieke en afwijkende evolutie van de inflatie en/of van de gerapporteerde lonen. In de periode 2000-2007 was dit het meest frappant voor Italië en Griekenland. Volgens de “Taxing Wages”-tabellen viel de Italiaanse Average Wage in relatieve termen aanzienlijk terug (van 95% tot 82% van het OESO-gemiddelde), terwijl de Griekse AW krom van 84% in 2000 tot net boven het OESO-gemiddelde in 2007.

2.32. De spreiding van het loonniveau in de eurolanden, 2000-2007

In Grafiek 2 verschilt de invalshoek enigszins. Vermits Grafiek 2 enkel focust op de eurolanden konden alle lonen rechtstreeks in eenzelfde munt (de euro) vergeleken worden zonder de omweg van de koopkrachtpariteiten en bijgevolg zonder eliminatie van de inflatieverschillen. De nationale AWs voor 2000 werden langs de horizontale as uitgezet en de AWs voor 2007 langs de verticale as. Beide werden uitgedrukt in procent van het (ongewogen) eurozone-gemiddelde voor het betrokken jaar.

■ ■ ■ Grafiek 2 ■ ■ ■
**Spreiding van het gemiddeld jaarloon in de eurozone, AW 2000-2007;
in % van het EA12-gemiddelde**

Bron: Taxing Wages (2008, te verschijnen)

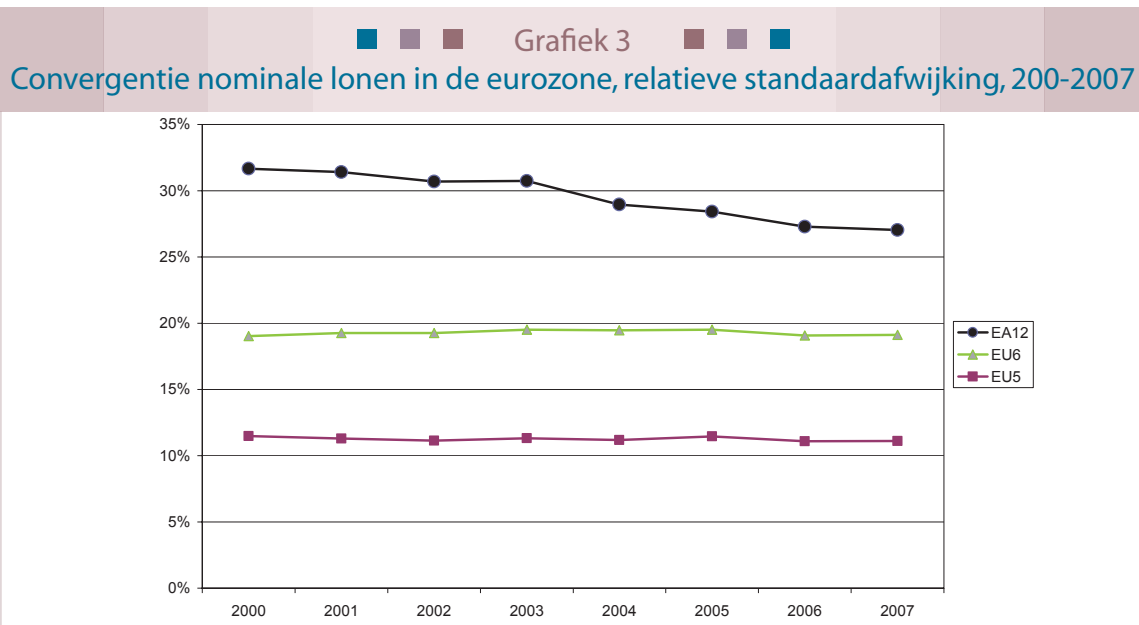
Grafiek 2 bevestigt de heterogeniteit van het nominale loonniveau binnen de eurozone. Aan het ene uiterste bevinden zich de Zuid-Europese eurolanden en in het bijzonder Portugal. De Portugese AW bedraagt minder dan de helft van het eurozone-gemiddelde (aangeduid met EA12 in de grafiek). Aan het andere uiterste bevinden zich Duitsland en Luxemburg. Zowel in 2000 als in 2007 bedroeg de Luxemburgse AW zowat 40% meer dan het nominale eurozone-gemiddelde.

- In landen die zich *op* de diagonaal bevinden, bleef de AW tussen 2000 en 2007 stabiel ten opzichte van het eurozone-gemiddelde. Behalve voor Luxemburg, was dit het geval voor Spanje en Nederland.
- In landen die zich *boven* de diagonaal bevinden, groeide de AW sterker dan het eurozone-gemiddelde. De toename was het markantst voor Griekenland, Ierland en Portugal, deze drie landen kennen nog steeds een vrij laag gemiddeld loonniveau maar lieten in de periode 2000-2007 de sterkste groei optekenen.
- In landen *onder* de diagonaal daalde het relatieve loonniveau. Duitsland kende in 2000 de hoogste nominale lonen maar wist tussen 2000 en 2007 de loonstijging in sterkere mate af te remmen dan enig ander euroland. België, Frankrijk en Italië bevinden zich eveneens onder de diagonaal maar het relatieve loonniveau zakte beduidend minder dan in Duitsland.

2.33. Convergentie van nominale lonen in de eurozone?

Relatief sterk stijgende lonen in lageloonlanden die gepaard gaan met een relatieve daling in het land met de hoogste lonen, beide elementen wijzen op een convergentie van de nominale lonen in de eurozone. Grafiek 3 geeft de evolutie van de relatieve standaardafwijking (18) voor de periode 2000-2007 grafisch weer.

18 De standaardafwijking gedeeld door het (rekenkundig) gemiddelde

Grafiek 3 bevestigt dat de naar elkaar toe groeiende extremen tot een gestage afname van de standaardafwijking, en dus tot een duidelijke en meetbare convergentie hebben geleid voor wat de 12 landen van de eurozone (EA12) betreft. Anderzijds blijft de spreiding van de gemiddelde lonen binnen de eurozone vrij groot.

Deze spreiding is aanzienlijk geringer tussen Frankrijk, Duitsland en de drie Benelux-landen (samen aangeduid als “EU5”). Via de creatie van de EU hebben deze buurlanden dan ook al decennialang hun economisch beleid op elkaar afgestemd. Wanneer Italië, de zesde “founding father” van de Europese Unie, aan de lijst wordt toegevoegd, neemt de spreiding van de nominale lonen weliswaar aanzienlijk toe (“EU6”), maar ook dan blijft de spreiding beduidend geringer dan voor de eurozone als geheel. Zowel voor de EU5 als voor de EU6 bleef de spreiding grosso modo onveranderd in de periode 2000-2007 en was er dus noch van verder schrijdende convergentie noch van divergentie sprake.

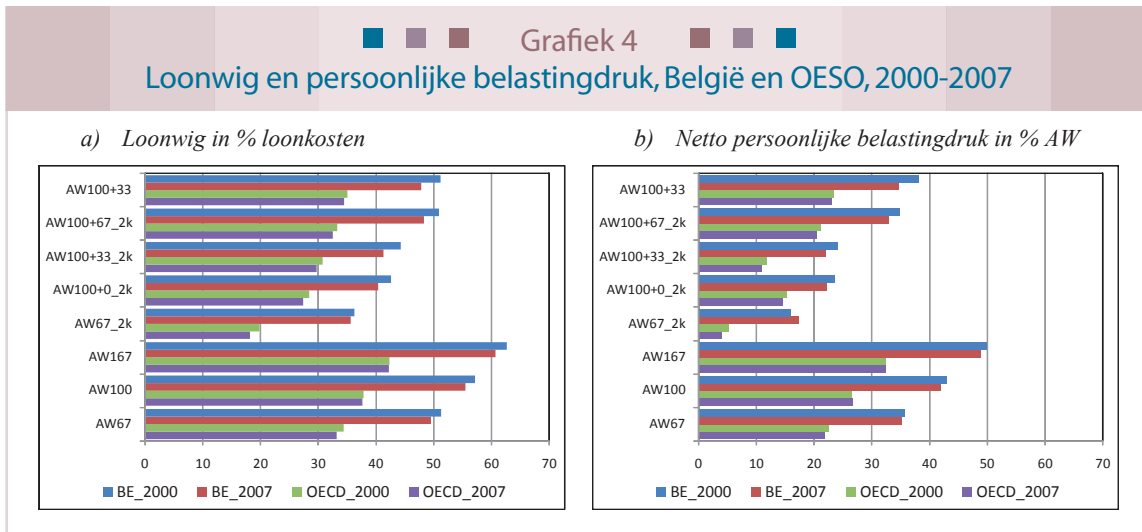
Samenvattend kan gesteld worden dat er nog aanzienlijke ruimte is voor een verdergaande convergentie van de nominale loonniveaus in de eurozone maar dat een volledige gelijkschakeling niet in het verschiet ligt. Op termijn kan de convergentie van de bruto jaarlonen tussen de eurolanden wel dermate toenemen dat het zinvol wordt om de TW-tabellen aan te vullen met berekeningen uitgaande van een gemiddeld jaarloon voor de eurozone. Voor België en Nederland (en bij uitbreiding de EU5) kan dit in feite nu reeds. De nationale gemiddeldes voor deze buurlanden, liggen reeds korter bij elkaar dan de regionale gemiddeldes in menig land.

2.4. De evolutie van de belastingdruk op lonen in België en de OESO, 2000-2007

In Taxing Wages worden diverse maatstaven voor de belastingdruk op lonen opgelijst. De “netto persoonlijke belastingdruk” bekomt men door bij de inkomstenbelasting op de bruto jaarlonen de werknemersbijdragen voor de sociale zekerheid op te tellen en de eventuele standaarduitkeringen in contanten af te trekken. De standaarduitkeringen in contanten slaan in de meeste landen in de eerste plaats op de uitkeringen van kindergeld.

De belangrijkste belastingdrukmaatstaf uit Taxing Wages is echter de “totale loonwig”. In de teller van de loonwig worden de inkomstenbelastingen samengevoegd met de sociale zekerheidsbijdragen van zowel de werknemer als de werkgever. Ook hier komen de eventuele cashuitkeringen in mindering. De loonwig wordt uitgedrukt in procent van de totale loonkosten voor de werkgever (bruto jaarloon plus werkgeversbijdragen).

Grafiek 4 bestaat uit twee delen. Het a-paneel vergelijkt voor de acht gezinstypes het niveau van de loonwage in België in 2000 en 2007 met dat van OESO-gemiddelde. Het b-paneel doet hetzelfde voor de netto persoonlijke belastingdruk. Zoals reeds aangegeven variëren de gezinstypes naargelang het aantal kinderen (nul of “2k”), het aantal loontrekkenden (1 of 2) en het bruto jaarloon uitgedrukt in procent van het AW-gemiddelde (67%, 100%, 167%, 100%+0%, 100%+33%, 100+67%).

Bron: Taxing Wages (2008, te verschijnen)

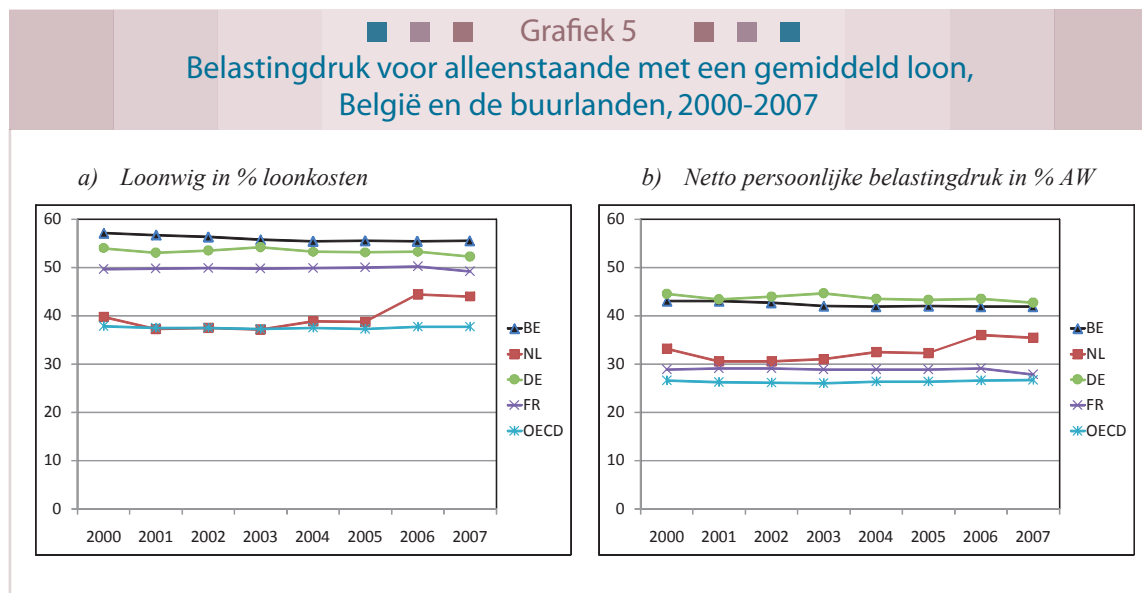
Zonder te veel in detail te treden, dringen een aantal vaststellingen zich op:

- Zowel in België als in de OESO in het algemeen zijn de belastingen progressief: de belastingdruk stijgt naarmate het bruto inkomen toeneemt. De blijkt uit een vergelijking van de belastingdruk van de gezinstypes met een gelijke samenstelling maar met een verschillend inkomen. Deze vergelijking gaat enerzijds op voor de alleenstaanden met een AW67-, AW100- of AW167-inkomen en anderzijds voor de gehuwde koppels met 2 kinderen en een AW100+0-, AW100+33-, of AW100+67-inkomen.
- Zowel in België als in de meeste OESO-landen zijn er aanzienlijke (para-)fiscale kortingen en/of uitkeringen voor gezinnen met kinderen. De kindvriendelijkheid blijkt in de grafiek uit de lagere belastingdruk voor gezinnen met 2 kinderen ten opzichte van kinderloze gezinnen met een vergelijkbaar inkomen. Vergelijk hiertoe de belastingdruk voor de AW67-alleenstaande met en zonder kinderen of voor het AW100+33-koppel met en zonder kinderen.
- In alle gevallen komt de Belgische belastingdruk op lonen aanzienlijk hoger uit dan het (ongewogen) OESO-gemiddelde.
- De verschillen zijn het grootst voor de hoogste lonen, dit vormt een indicatie dat het Belgische belastingstelsel wat progressiever is dan het OESO-gemiddelde. Samenhangend hiermee zijn de verschillen het kleinst voor de gezinnen met kinderen en/of lage lonen.
- Zowat in alle gevallen lag de belastingdruk op lonen in België in 2007 beduidend lager dan in 2000. Dit heeft zowel te maken met de hervorming van de personenbelasting als met de toekenning van kortingen op de sociale zekerheidsbijdragen (in het bijzonder voor de lage lonen).
- Ook de OESO-gemiddeldes daalden tussen 2007 en 2000, doch doorgaans minder sterk dan in België.

Naast de maatstaven voor de gemiddelde belastingdruk uit Grafiek 4, bekijkt Taxing Wages ook de marginale belastingdruk. Hierbij wordt nagerekend tot hoeveel extra belasting een minieme toename (1 extra euro of 1% extra) van het bruto loon aanleiding geeft. We gaan hier evenwel niet verder op in.

2.5. De evolutie van de loonwig en de netto persoonlijke belastingdruk in België en de buurlanden, 2000-2007

Grafiek 5 focust op de headline-cijfers uit Taxing Wages: de loonwig en de netto persoonlijke belastingdruk voor alleenstaanden met een gemiddeld loon (AW100). Ook deze grafiek bestaat uit 2 panelen, beide geven de evolutie weer sinds 2000 in België en in de drie belangrijkste buurlanden.

Bron: Taxing Wages (2008, te verschijnen)

Ondanks de daling van de totale loonwig in de afgelopen jaren blijft België duidelijk de koploper in het linkerpaneel. Het verschil met Duitsland (DE) is weliswaar niet zeer groot, maar het verschil neemt niet af vermits ook Duitsland in de afgelopen jaren de loonwig wist terug te dringen. De Franse (FR) loonwig bleef tot en met 2006 opvallend stabiel rond 50% hangen, pas in 2007 was er een meer uitgesproken daling. Volgens de “Taxing Wages”-tabellen gaat Nederland (NL) daarentegen tegen de trend in. Volgens de gerapporteerde cijfers steeg de Nederlandse loonwig aanzienlijk in 2006, maar ze blijft wel beduidend lager dan in België, Duitsland en Frankrijk. De stijging van de loonwig in Nederland heeft een zeer specifieke oorzaak, ze is niet te wijten aan een belastingverhoging maar aan een hervorming van de ziektekostenverzekering. Bepaalde ziektekostenpremies die voorheen buiten het blikveld van Taxing Wages bleven omdat ze aan particuliere verzekeraars overmaakt werden, dienden vanaf 2006 namelijk aan de overheid betaald te worden. Hoewel de betrokken Nederlanders per saldo niet meer hoeven te betalen dan vroeger, krikte dit de loonwigresultaten op.

Het rechterpaneel geeft het beeld van de netto persoonlijke belastingdruk uitgedrukt in procent van het gemiddeld loon. Voor de meeste landen evolueren de lijnen in paneel b) gelijkaardig als in paneel a). Vermits in paneel b) enkel de werkgeversbijdragen buiten beschouwing werden gelaten, wijst dit erop dat de meest ingrijpende aanpassingen zich in de afgelopen jaren langs de kant van de inkomensbelasting, de werknemersbijdragen en/of de uitkeringen situeerden. Exclusief de werkgeversbijdragen neemt Duitsland de koppositie van België over en zakt het Franse lastenniveau tot het OESO-gemiddelde. Het Nederlandse cijfer was in 2001-2003 nog vergelijkbaar met het Franse maar vooral sinds de hausse in 2006 komt het Nederlandse dichterbij het Belgisch/Duitse niveau.

3.1. De bronnen van de nieuwe AW-statistieken voor België

3.11. Eurostat, RSZ & de populatie

Taxing Wages wordt gepubliceerd onder de verantwoordelijkheid van het OESO-Secretariaat. De teksten en de belastingmodellen worden evenwel opgesteld in samenwerking met de leden van de werkgroep “Tax Policy Analysis and Tax Statistics”. Via deze weg leveren de lidstaten ook de statistieken omtrent de hoogte van het gemiddeld bruto jaarloon (AW) aan. De Belgische delegatie opteerde hierbij voor een afstemming op de loonstatistieken die op de webstek van Eurostat te vinden zijn. Het Belgische AW-cijfer wordt meer bepaald geput uit Eurostattabel “Average annual gross earnings by economic activity” (19).

Het voordeel van deze bron is de uniforme methodologie die Eurostat oplegt en die, behoudens punctuele uitzonderingen, geldt voor alle EU-landen. De strikte reglementering hieromtrent moet borg staan voor accuraatheid, continuïteit en internationale vergelijkbaarheid.

De Belgische “average annual gross earnings” van Eurostat slaan in beginsel op de ganze werknemerspopulatie. Ze worden immers geput uit de exhaustieve administratieve databanken van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ). Ze komen bij Eurostat terecht via de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie (20).

Een minpunt is evenwel de vrij laattijdige beschikbaarheid van nieuw cijfermateriaal. Zo verschenen de Belgische loonstatistieken voor 2005 pas in de zomer van 2007 op de Eurostatsite. Intussen was de Taxing Wages Editie 2006 evenwel al verschenen. Hierin werd dan ook noodgedwongen gebruik gemaakt van voorlopige ramingen voor de jaarlonen 2005 en 2006. In latere edities vervangt de OESO weliswaar de voorlopige AW-ramingen door de definitieve loonstatistieken, voor zover ze tenminste vóór de redactionele deadline beschikbaar zijn. Anderzijds is het voor de OESO uiteraard onbegonnen werk om nog op de vooravond van een nieuwe publicatie updates of correcties van AW-statistieken voor één van de 30 lidstaten in te passen en de belastingberekeningen en landenrangschikkingen opnieuw over te doen.

19 http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_30298591&dad=portal&_schema=PORTAL (> Labour market; > Earnings; > Gross annual earnings – annual data)

20 Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) is de nieuwe benaming van het vroegere Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS).

3.12. SES en de jaarlijkse steekproeven van ADSEI

De RSZ-databanken dekken weliswaar de ganse populatie van loontrekkers, maar bestrijken niet alle relevante velden. Zo wordt er in de RSZ-statistieken geen melding gemaakt van de functie (het beroep) en de scholingsgraad van de betrokkenen.

Gelijkaardige leemtes doen zich voor in andere EU-landen. Op Europees vlak is dan ook afgesproken om minstens vierjaarlijks een aanvullende uitgebreide steekproef bij de bedrijven te organiseren, de zogenaamde Structures of Earnings Survey (SES). In België staat ADSEI in voor de organisatie en de verwerking van de SES-enquêtes. Omwille van de rijkdom aan verkregen gegevens voert ADSEI deze enquête overigens niet vierjaarlijks maar ieder jaar opnieuw uit (21).

In de SES-enquête hanteert ADSEI een dubbele stratificatie: vooreerst worden een aantal vestigingen die behoren tot ondernemingen met minstens tien werknemers geselecteerd, vervolgens een aantal werknemers uit deze bedrijven. Voor deze werknemers dient de werkgever dan een reeks vrij gedetailleerde vragen omtrent onder meer arbeidsduur en aard van de verrichte werkzaamheden in te vullen. Via het rijksregisternummer zorgt ADSEI vervolgens voor een koppeling van de enquêteresultaten met de administratieve gegevens uit de RSZ-databanken.

3.13. Andere loonstatistieken voor België

Op diverse websites zijn verwante arbeidsmarkt- en loonstatistieken en -studies te vinden. Zo vermeldt Eurostat naast “Average annual gross earnings” en “Structures of Earnings Survey” ook “Labour force”-statistieken.

Doorgaans vormen de RSZ-databanken de onderliggende bron voor wat België betreft. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de studie “De lonen in Vlaanderen” van het Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming (22). Soms worden de RSZ-cijfers aangevuld met bijkomende steekproefgegevens gebaseerd op de resultaten van de SES-enquêtes. Dit is bijvoorbeeld het geval voor het rapport “De Loonkloof tussen vrouwen en mannen in België” (23) van het “Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen” en het cijferdossier “Kenmerken van werknemers in de Vlaamse industrie en profitdiensten” van het Steunpunt Gelijkekansenbeleid (24).

-
- 21 Zie website ADSEI-enquête: <http://statbel.fgov.be/ses/>. ADSEI gebruikt ook het acroniem “LOSA”, wat refereert naar “Lonen Salaires”
- 22 Vanderbesien (2006)
- 23 IGVM, Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (2007) De loonkloof tussen vrouwen en mannen in België – Rapport 2007
- 24 Goyvaerts (2006)

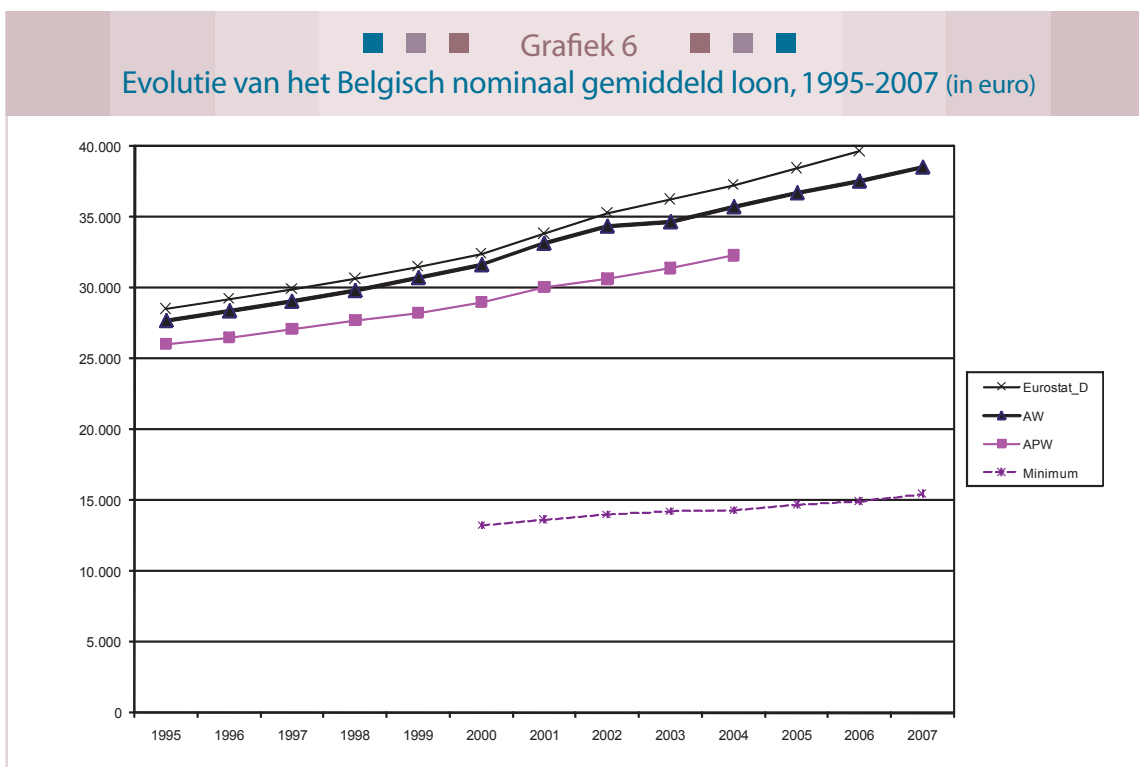
3.2. Impact van de overschakeling van APW naar AW op de loonstatistieken en de loonwig

3.21. Impact van de overgang van APW naar AW op de Belgische loonstatistieken

Grafiek 6 geeft een beeld van het verloop van het gemiddeld loon in België volgens de oude APW- en de nieuwe AW-maatstaf. In Taxing Wages publiceerde de OESO voor het laatst voor het jaar 2004 gemiddelde lonen volgens de oude APW-definitie. Anderzijds gaat de nieuwe AW-reeks terug tot het jaar 2000. Vermits voor België de AW-reeks afgestemd is op de Eurostatwaarde voor de NACE-sectoren C tot en met K, en Eurostat “average annual gross earnings” vermeldt vanaf 1995, kunnen we de Belgische AW-reeks eveneens in 1995 laten aanvangen.

In beginsel dienen de AW-cijfers voor België gepubliceerd in Taxing Wages geheel overeen te stemmen met de Eurostatstatistieken. Voor het recentste jaar is er evenwel een beperkte afwijking mogelijk. Zoals hoger aangegeven ligt dit aan het niet tijdig beschikbaar zijn van nieuwe “average annual gross earnings”. Dit noopt de OESO ertoe voor het recentste jaar een eigen voorlopige raming te hanteren.

Ook voor de lijn “Eurostat_D” stemt het loonbegrip op zich volledig overeen met de nieuwe OESO-definitie, alleen geeft deze lijn slechts de loonevolutie weer in de verwerkende nijverheid (NACE-sector D). Ter informatie toont de grafiek tevens de evolutie van het Belgische minimumloon sinds 2000.

Bron: Eurostat; Taxing Wages

Grafiek 6 leert vooreerst dat het gemiddeld loon volgens de nieuwe AW-definitie *substantieel hoger* (zowat 1/10) uitkomt dan wat de oude APW-cijfers aangaven. Dit wordt zowel verklaard door de verruiming van de definitie als door het aanboren van nieuwe statistische bronnen. Beide elementen zijn niet geheel van elkaar te scheiden maar de grafiek leert alvast dat de uitbreiding van de dekking van de NACE-sector D naar de NACE-sectoren C-K, althans voor België, niet de dominante factor is die de stijging verklaart.

Integendeel, zowel de oude APW als de lijn “Eurostat_D” hebben gemeen dat ze be- trachten een afspiegeling te zijn van de loonevolutie in eenzelfde sector, namelijk de verwer- kende nijverheid. Toch is er een aanzienlijk niveauverschil tussen beide en dit verschil is zelfs groter dan tussen de APW- en AW-cijfers. *De uitbreiding van de sectordekking heeft dus eerder een matigend dan een verhogend effect gehad op de statistieken van het gemiddeld loon voor België.* Er spelen dus andere factoren mee die de stijging verklaren. Een ander element uit de definitiewijziging, namelijk de uitbreiding van “handarbeider” tot “alle beroepen” speelt hierbij een dominante rol (25).

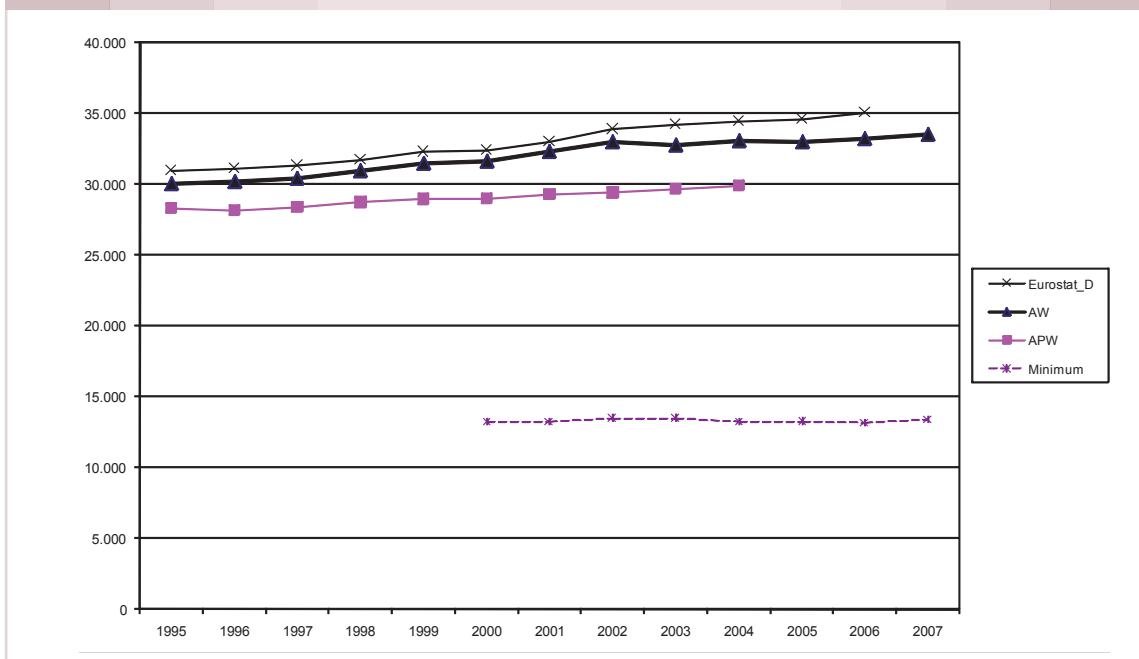
Grafiek 6 toont verder dat het minimumloon in België zowat 40% van het gemiddeld loon (nieuwe definitie) bedraagt. Dit maakt bepaalde berekeningen die in een EU- of OESO-context gebruikelijk zijn, weinig zinvol voor ons land. Dit geldt bijvoorbeeld voor berekeningen omtrent de belastingdruk op lonen ter waarde van één derde van het gemiddelde loon.

Grafiek 7 vertrekt van dezelfde bronnen als Grafiek 6, alleen werden de gegevens hier gedefleerd aan de hand van de algemene index van de consumptieprijzen. Deze grafiek leert dat er sinds 1995 weliswaar een duidelijke toename was van het reële gemiddelde loon (AW), maar dat de toename na de eeuwwisseling is stilgevallen, althans wat het gemiddelde voor de sectoren C-K (industrie en de profitdiensten) betreft. Zoals bij de bespreking van Grafiek 2 opgemerkt, zorgde de loonmatiging er voor dat de Belgische lonen, gemeten volgens de AW-indicator, in de periode 2000-2007 minder stegen dan het eurozone-gemiddelde. In de verwerkende nijverheid (sector D) bleef het reële gemiddelde loon wel licht toenemen. De toenemende discrepantie tussen beide bevestigt meteen dat de loonevolutie in de verwerkende nijverheid niet, of niet meer, kan doorgetrokken worden naar de gehele private sector (26).

25 Zie ook sectie 2.23 en meer specifiek voor België: sectie 4.23.

26 De omvorming van de klassieke RSZ-aangifte naar de “DmfA”-aangifte in 2003 heeft bij de RSZ tot de invoering van nieuwe statistische methodes en een breuk in de cijferreeksen geleid. Dit kan mogelijk een deel van de divergentie in 2003 verklaren, maar niet in de daaropvolgende jaren.

Grafiek 7
 Evolutie van het Belgisch reëel gemiddeld loon, 1995-2007 (in euro, prijzen 2000)

Bron: Eurostat; Taxing Wages

Voor de minimumlonen is de stagnatie nog meer uitgesproken. In de periode tussen de eeuwwisseling en 2006 was er reëel eerder sprake van een afname dan van een toename. Het achterop hinken van de lonen ten opzichte van de prijsevolutie heeft mede te maken met de wijze van indexering. De indexering van de lonen geschiedt immers met een zekere vertraging en gebeurt doorgaans aan de hand van het zogenaamde “gezondheidsindexcijfer” dat niet alle elementen uit de algemene index bevat, met name de prijsstijgingen van tabak en olieproducten vallen bij de berekening van de gezondheidsindex uit de boot.

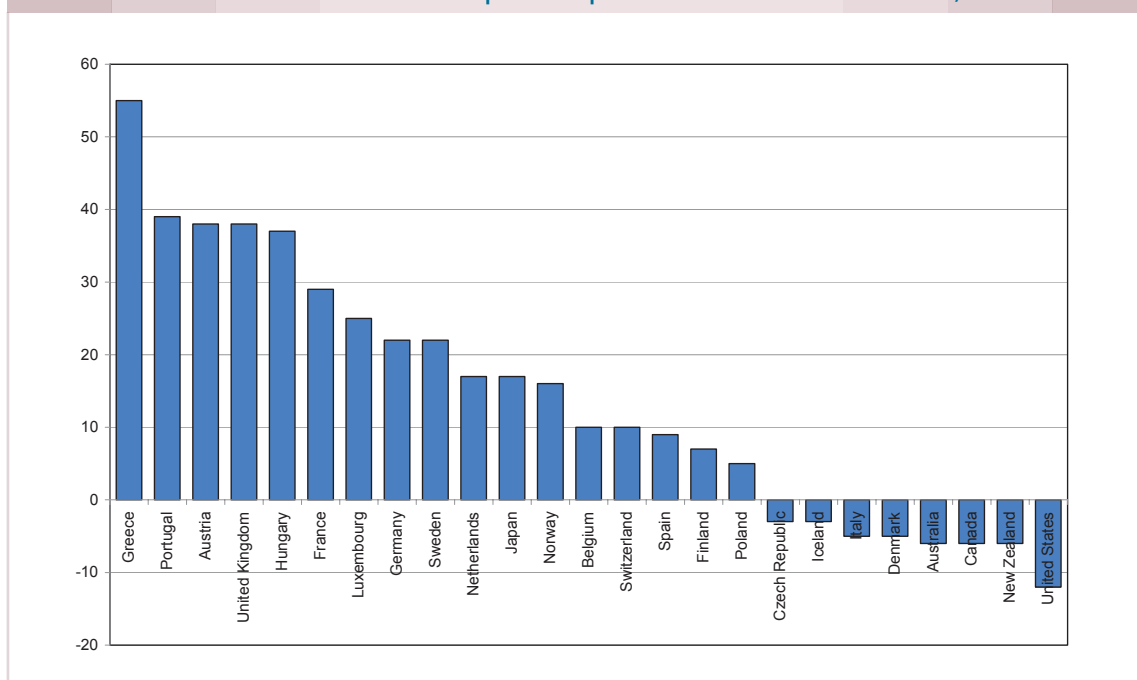
3.22. Impact van de overgang van APW naar AW op de loonstatistieken van andere OESO-landen

De impact van de overgang van APW naar AW op de loonstatistieken varieert sterk van land tot land. In de meeste landen ligt het nieuwe loonniveau hoger dan het oude (zie Grafiek 8). De toename bedroeg zelfs meer dan 30 procent in een vijftal landen: Griekenland, Portugal, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk en Hongarije. De stijging was daarnaast ook ruim 20% in Zweden en in drie van onze buurlanden: Frankrijk, Luxemburg en Duitsland. Ook in Nederland was de toename (17%) groter dan bij ons (ongeveer 10%).

Van een aanzienlijke daling was alleen sprake in de dollarlanden, met op de eerste plaats de Verenigde Staten (-12%) (27) en in mindere mate Canada, Nieuw-Zeeland en Australië (-6%). Hierbij dient nog opgemerkt te worden dat het statistisch apparaat in een drietal landen niet toeliet om op de nieuwe definitie over te stappen, Ierland, Korea en Turkije blijven bijgevolg tot nader order het loonniveau volgens de oude APW-definitie doorgeven.

27 Voor de Verenigde Staten werd de sectordekking meteen vanaf de editie 2005 van Taxing Wages verruimd, maar pas vanaf de editie 2007 werden ook “managerial and supervisory workers” bij de berekening van het gemiddeld loon betrokken.

Procentueel verschil tussen het gemiddeld loon volgens de oude en de nieuwe definitie verschil in procentpunten tussen AW en APW, 2005

Bron: Taxing Wages, Benefits and Wages

De OESO onderscheidt drie elementen die de aanzienlijke verschillen kunnen verklaren: het verruimen van de sectordekking (van NACE D naar NACE C-K); het opnemen van alle werknemers in plaats van enkel handarbeiders en het gebruik van nieuwe statistische bronnen. Op basis van de beschikbare gegevens stelt de OESO dat de verruiming van de sectordekking alleszins niet de voornaamste rol heeft gespeeld. Voor het merendeel van de landen zijn de beide overige elementen meer doorslaggevend geweest, al zijn ze moeilijk van elkaar te onderscheiden. Daarnaast trad er voor de meeste landen weliswaar een aanzienlijk niveauverschil op tussen APW en AW maar de OESO meent dat de evolutie door de tijd heen van beide vrij sterk correleert en dat de trend dus minder beïnvloed werd dan het loonniveau zelf (28).

3.23. Impact van de overgang van APW naar AW op de Belgische loonwig

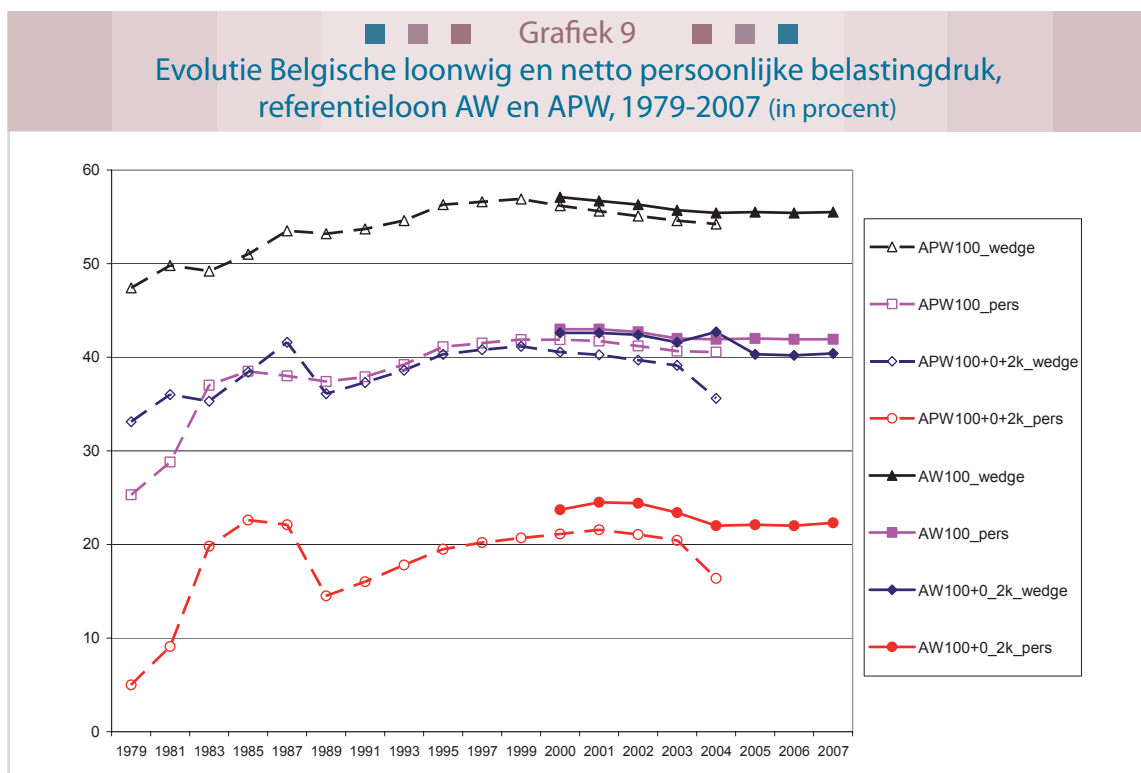
De invloed van de overschakeling van APW naar AW op de belastingdruk varieert uiteraard van land tot land en naargelang de gehanteerde maatstaf. De impact hangt mede af van de progressiviteit van het belastingstelsel en van het al of niet overschrijden van bepaalde drempels voor belastingverminderingen of uitkeringen. In haar “special feature” van 2005 meende de OESO evenwel dat de veranderingen in de meeste landen beperkt zouden blijven voor wat de gemiddelde belastingdruk betreft (29). Voor de marginale tarieven werden logischerwijs grotere verschillen verwacht.

28 OECD (2007a)

29 OECD (2005)

Om het ongemak van breuken in de statistische reeksen enigszins op te vangen publiceerde de OESO in de jongste edities van Taxing Wages overlappende reeksen voor de meest belangrijke maatstaven voor de belastingdruk op lonen. Enerzijds werd een nieuwe reeks opgebouwd met het jaar 2000 als startjaar en verwijzend naar het nieuwe referentieloon (AW). Anderzijds bevatten de bijlagen historische reeksen waarbij de indicatoren voor de belastingdruk gelden voor het oude loonniveau (APW), deze historische reeksen starten in 1979 en lopen door tot 2004.

Grafiek 9 toont de evolutie van de Belgische belastingdruk op de lonen sinds 1979. De streepjeslijnen verwijzen naar het oude APW-loon, de volle lijnen naar het nieuwe AW-loon. De grafiek geeft zowel de evolutie van de totale loonwige ("wedge") en als van de netto persoonlijke belastingdruk ("pers") weer en dit voor twee gezinstypes. Samen levert dit 8 lijnen op in de grafiek: 2 reeksen x 2 indicatoren x 2 gezinstypes. Zoals gebruikelijk slaat de netto persoonlijke belastingdruk op de verhouding tussen de inkomensbelasting plus de werknemerbijdragen min de cash-uitkeringen ten opzichte van het bruto jaarloon (AW of APW). Bij de loonwige worden zowel in de teller als in de noemer de werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid toegevoegd.

Bron: Taxing Wages,

In 1979 bedroeg de netto persoonlijke belastingdruk voor de celibataire Belgische "Average Production Worker" nog amper 25% en de loonwige 47%. Mede als gevolg van de forse olieprijsstijgingen verzeilde de Belgische economie in het begin van de jaren 80 evenwel in een crisis. Deze sloeg een gat in de begroting en leidde tot een explosie van de staatsschuld en tot een devaluatie van de Belgische frank. Om de bres in de begroting binnen de perken te houden, lieten de opeenvolgende regeringen de belastingdruk fors oplopen, eerder dan te snoeien in de uitgaven. Mede onder invloed van de inflatie ("fiscal drag") klom de netto persoonlijke belastingdruk voor de Average Production Worker tot 38,5% in 1985. Voor de lastendruk op arbeid was België hiermee

op enkele jaren tijd opgeklommen van middenmoter tot aanvoerder van de Europese ranglijst. Voor de loonwig behoorde België reeds in 1979 tot het koppeloton, maar in 1985 werd met een loonwig van 51% voor het eerst de leiderspositie van Zweden overgenomen.

In de tweede helft van jaren 80 voerde België enkele belastinghervormingen door: indexatie van de belastingschalen, verhoging van het belastingvrij minimum; vermindering van het aantal en verlaging van de marginale aanslagvoeten; uitbreiding systeem van splitting en decumul (inkomen man/vrouw), invoering van het huwelijksquotiënt,... Dankzij de hervormingen stabiliseerde de netto persoonlijke belastingdruk rond 38%. De loonwig bleef weliswaar nog een paar procentpunten doorklimmen en sloot de jaren 80 op ruim 53% af.

In de aanloop naar de Europese Economische en Monetaire Unie (EMU) werden de teugels opnieuw aangehaald. In het begin van de jaren 90 liep de Belgische belastingdruk dan ook wederom op. De indexering van de belastingschalen werd tijdelijk opgeschort en vanaf het inkomstenjaar 1993 werd een aanvullende crisisbijdrage (opcentiem) van 3% geheven. De netto persoonlijke belastingdruk steeg tot 42% in 1999. De loonwig voor de Average Production Worker bereikte een piek van 56,9% in 1999, in geen enkel OESO-land werd dit APW-record ooit geëvenaard.

In de volgende jaren liet de budgettaire situatie opnieuw toe de teugels wat te vieren, niet in het minst dankzij de daling van de rentelasten. Door de herindexering van de belastingsschalen, de geleidelijke afschaffing van de aanvullende crisisbijdrage en de belastinghervorming van 2001 zakte de netto persoonlijke belastingdruk voor de Average Production Worker van 41,9% in 2000 tot 40,5% in 2004, voor het iets hogere “Average Wage”-loonniveau ging het om een daling van 43% in 2000 tot 41,9% in 2004 (cf. volle lijn met vierkanten in Grafiek 9).

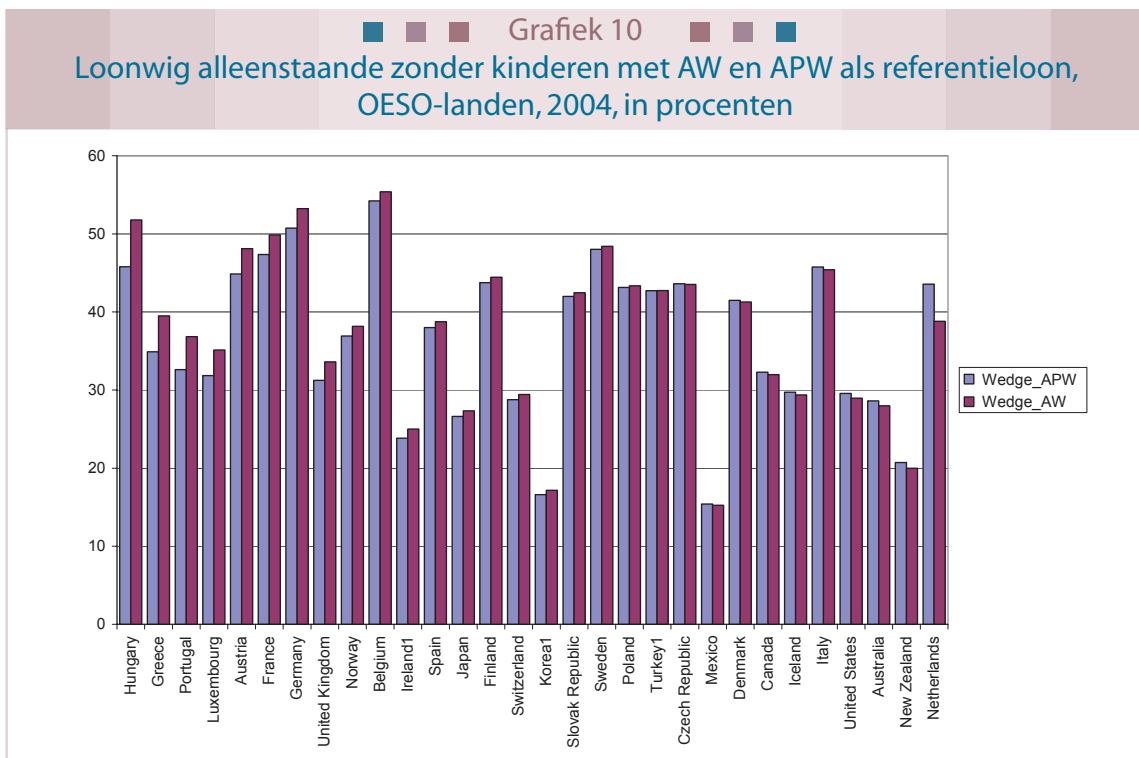
De APW-loonwig daalde van 56,2% in 2000 tot 54,2% in 2004. Door het hogere loonpeil kwam ook de AW-loonwig iets hoger uit dan de APW-loonwig, de tendens was uiteraard gelijkaardig. Ons land startte de loonwigtabellen die refereren naar de Average Wage en in 2000 aanvangen meteen met de recordwaarde van 57,1%. De AW-loonwig zakte tot 55,4% in 2004 en bleef sindsdien op dit niveau hangen (cf. volle lijn met driehoeken in Grafiek 9).

Zoals Grafiek 9 aangeeft, onderging de belastingdruk voor een gezin met eenzelfde inkomen als de alleenstaande Average Production Worker / Average Wage in de voorbije decennia grosso modo een gelijkaardige evolutie. Toch zijn er opvallende verschillen. Vooreerst ligt het niveau van zowel de netto persoonlijke belastingdruk (lijn met cirkels) als de loonwig (lijn met ruiten) aanzienlijk lager voor het koppel met twee kinderen dan voor de alleenstaande.

Ook voor het koppel met kinderen liep de belastingdruk snel op in het begin van de jaren 80. De gezinsvriendelijke belastinghervorming uit de tweede helft van de jaren 80 zorgde evenwel voor een sterkere reductie. Ook hier veerde de belastingdruk terug op in de jaren 90 maar ze bleef onder de pieken van 1985/1987. Bemerkt dat ook voor het koppel met twee kinderen de belastingdrukreksen die refereren naar het nieuwe en hogere AW-loon iets boven de oude APW-reeksen uitkomen.

3.24. Impact van de overgang van APW naar AW op de loonwig in andere OESO-landen

Uit Grafiek 9 bleek dat de gerapporteerde loonwig door de overgang van Average Production Worker naar Average Wage voor België met zowat één procentpunt toenam. Grafiek 10 geeft aan dit in de lijn ligt van wat de meeste andere OESO-landen lieten optekenen. Per OESO-land zijn in deze grafiek twee staafjes te zien voor een alleenstaande zonder kinderen: het linkerstaafje geeft de hoogte van de loonwig in 2004 weer bij verwijzing naar de oude loondefinitie (“Wedge_APW”) en het rechterstaafje de hoogte in datzelfde jaar bij verwijzing naar de nieuwe loonomschrijving (“Wedge_AW”). De landen staan gerangschikt volgens het verschil tussen beide belastingmaatstaven.

Bron: Taxing Wages,

De landen met de grootste toename van het referentieloon waren in Grafiek 8 aan de linkerkant terug te vinden. Niet verwonderlijk is dit ook in Grafiek 10 het geval, al verschilt de landenvolgorde in beide grafieken enigszins. Ondanks de wijzigingen van het referentieloon met soms tientallen procenten, blijft de toe- of afname van de (gemiddelde) loonwig doorgaans beperkt tot slechts enkele procentpunten. In het gros van de landen, waaronder België, bleef de wijziging beperkt tot ongeveer 1 procentpunt of minder. In een vijftal landen was er een toename met meer dan 2 procentpunten (Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk en Luxemburg). Slechts in drie landen bedroeg de toename meer dan 4 procentpunten: Portugal, Griekenland en Hongarije. Uiteraard liepen de verschillen sterker uiteen wat betreft de marginale belastingdruk.

4.1. Structuur van de Belgische arbeidsmarkt

4.11. Evolutie van de Belgische beroepsbevolking

Tabel 1 geeft een globaal beeld van de samenstelling en de evolutie van de Belgische beroepsbevolking volgens de nationale rekeningen vermeld op de Eurostatsite. Volgens de beschikbare cijfers nam tussen 1995 en 2007 zowel de totale als de actieve bevolking met ongeveer 425.000 personen toe. Het aantal werklozen zakte evenwel met ruim 50.000 (30), bijgevolg steeg het aantal werkende Belgen met bijna 480.000 (31), van 3,91 miljoen in 1995 tot 4,39 miljoen in 2007. De toename van de tewerkstelling situeerde zich geheel bij de loontrekkenden, het aantal zelfstandigen stagneerde immers rond 0,7 miljoen.

Het gros van de loontrekkenden verdient zijn brood in de sectoren C tot en met O. Hun aantal bedroeg in 2006 zowat 3,4 miljoen of bijna een derde van de totale bevolking. Hiervan was 2,3 miljoen (of ruim een vijfde van de totale bevolking) in de sectoren C tot en met K tewerkgesteld. In tegenstelling tot het algemene beeld, nam het aantal werknemers uit de verwerkende industrie (sector D) zowel in absolute aantallen als in relatieve termen af. De verwerkende industrie telde in 1995 nog 660.000 werknemers maar dit aantal lag in 2006 ruim 10% lager. Waar het aantal Belgen dat in de sectoren C tot en met K tewerkgesteld is met 2 procentpunten toenam, daalde het aantal dat in de sector D is tewerkgesteld met 1 procentpunt. Deze cijfers tonen aan dat de verwerkende industrie inderdaad steeds minder representatief is voor de Belgische arbeidsmarkt en de sector C-K wat dit betreft een betere keuze is.

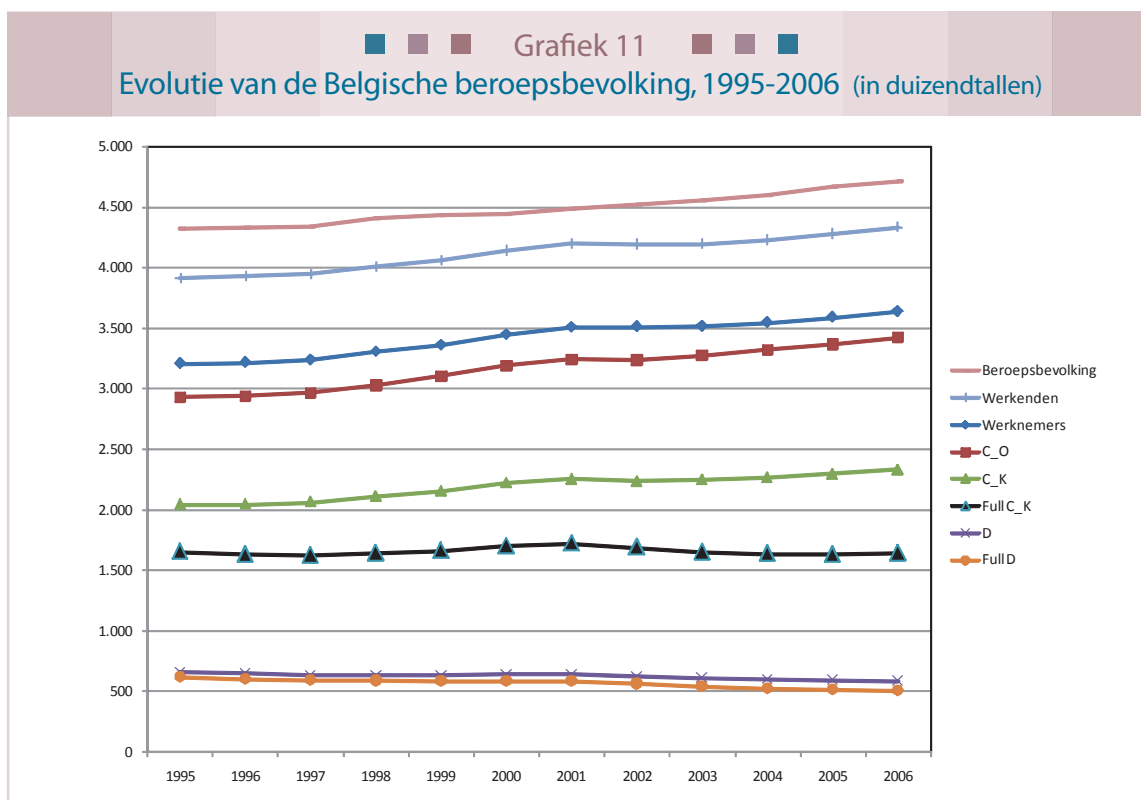
■ ■ ■ Tabel 1 ■ ■ ■
Structuur van de Belgische beroepsbevolking, 1995-2007
in duizendtallen en in procent van de totale bevolking

	1995	2000	2006	2007	1995	2000	2006
Totale bevolking	10.137	10.246	10.543	10.564	100%	100%	100%
Beroepsbevolking	4.321	4.443	4.717	4.746	42,6%	43,4%	44,7%
Werklozen	407	302	383	353	4,0%	2,9%	3,6%
Werkenden (nationaal)	3.914	4.142	4.334	4.393	38,6%	40,4%	41,1%
Werknemers	3.207	3.447	3.639	:	31,6%	33,6%	34,5%
Zelfstandigen	707	695	695	:	7,0%	6,8%	6,6%
Werkenden (binnenlands)	3.868	4.091	4.278	4.337	38,2%	39,9%	40,6%
Werknemers C_O	2.936	3.194	3.423		29,0%	31,2%	32,5%
Werknemers C_K	2.045	2.224	2.333		20,2%	21,7%	22,1%
Werknemers D	660	641	586		6,5%	6,3%	5,6%

Bron: Eurostat (rubrieken "Nationale Rekeningen" en "Average annual gross earnings")

- 30 Hier worden de Eurostat-gegevens overgenomen. In een nationale context wordt de werkloosheid vaak ruimer omschreven. Zo vermeldt de Nationale Bank op haar Belgostatsite in de tabellen toegevoegd aan de nationale rekeningen een werkloosheidsaantal van 588.000 in plaats van 383.000 voor 2006, de beroepsbevolking komt hierdoor op 4,92 miljoen in plaats van 4,72 miljoen uit.
- 31 De stijging volgens het "binnenlands" concept was iets geringer dan volgens het "nationaal" concept. Het saldo van de grensarbeiders nam immers toe.

Grafiek 11 herneemt de gegevens uit Tabel 1 en vult deze aan. De stijgende aantallen voor de Belgische beroepsbevolking sinds 1995 zijn duidelijk te zien. Door de afname van de werkloosheid, althans volgens de Eurostatgegevens, en de terugloop van het aantal zelfstandigen, is de helling van de curve voor de werknemers nog iets sterker. Het gros van de werknemers was in de sectoren C tot en met O tewerkgesteld. De toename was evenwel groter in de sectoren L tot en met O (voornamelijk ambtenarij, onderwijs en gezondheidszorg) dan in de sectoren C tot en met K (industrie en profitdiensten). De tewerkstelling in de sector D (verwerkende industrie) kalfde zelfs gestaag af.

Bron: Eurostat (rubrieken "Nationale Rekeningen" en "Average annual gross earnings")

Het opvallendste in Grafiek 11 is evenwel de uiteenlopende evolutie tussen het *totale* aantal werknemers in sectoren C-K en het aantal *voltijdse* werknemers in diezelfde sectoren. Het zijn enkel deze laatste die als referentie gelden voor de berekening van het gemiddeld loon volgens het AW-concept. Waar in de sectoren C-K het totaal aantal werknemers duidelijk toenam sinds 1995, was dit niet het geval voor het aantal voltijdsen. Sinds de eeuwwisseling is zelfs van een afname sprake. De toename van de tewerkstelling in de sectoren C-K komt dus geheel voor rekening van de deeltijdsen.

4.12. Shift naar deeltijdse arbeidscontracten

Tabel 2 onderzoekt de verhouding tussen het aantal voltijdse en het aantal deeltijdse werknemers verder. De toename van het aantal deeltijdsen is in alle sectoren merkbaar. Voor het geheel van de sectoren C-O is het aantal deeltijdsen van zowat 1 op 5 in het begin van de jaren '90 geëvolueerd naar 1 op 3 in 2006. Voor de sectoren C-K was er een toename van 19% in 1995 naar 29% in 2006. In de verwerkende industrie is het aantal werknemers met een deeltijds contract aanzienlijk geringer, maar ook hier was er een aanwas tot 13% van het totaal in 2006.

■ ■ ■ Tabel 2 ■ ■ ■
Aantal voltijdse en deeltijdse werknemers, 1995-2006
 (in duizendtallen en in procent)

NACE-sector	Duizendtallen			Full time vs. Part time			In % loontrekkenden (32)		
	1995	2000	2006	1995	2000	2006	1995	2000	2006
C_O	2.936	3.194	3.423	100%	100%	100%	92%	93%	94%
Full C_O	2.280	2.345	2.290	78%	73%	67%	71%	68%	63%
Part C_O	657	850	1.133	22%	27%	33%	20%	25%	31%
C_K	2.045	2.224	2.333	100%	100%	100%	64%	65%	64%
Full C_K	1.657	1.703	1.645	81%	77%	71%	52%	49%	45%
Part C_K	388	520	687	19%	23%	29%	12%	15%	19%
D	660	641	586	100%	100%	100%	21%	19%	16%
Full D	623	590	508	94%	92%	87%	19%	17%	14%
Part D	38	51	78	6%	8%	13%	1%	1%	2%

Bron: Eurostat

Uit de laatste kolommen van Tabel 2 blijkt verder dat zowat 2 op 3 werknemers in de sectoren C-K tewerkgesteld is. Het aantal voltijdse werknemers in deze sectoren is echter teruggelopen tot minder dan de helft van het totaal aantal Belgische werknemers. Indien deze trend aanhoudt wordt ook de representativiteit van de huidige AW-definitie uitgehold. Het aantal werknemers dat in aanmerking kwam voor de oude APW-definitie (33), namelijk voltijds tewerkgesteld in de verwerkende nijverheid, is overigens teruggelopen van zowat 1/5 in het begin van de jaren '90 tot minder dan 1/7 in 2006.

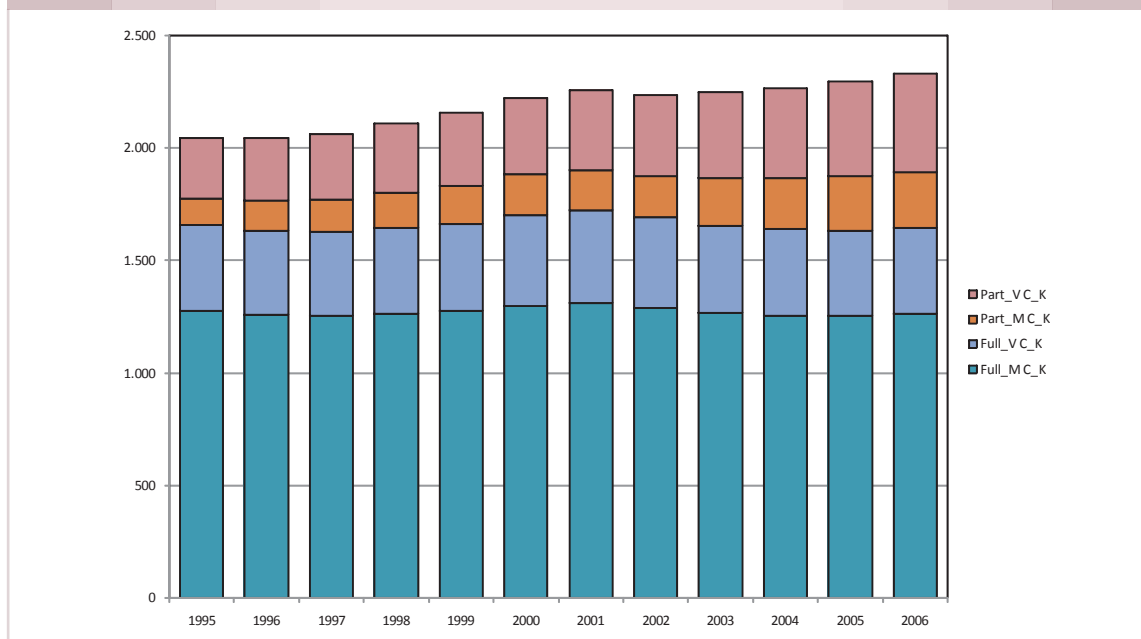
4.13. Gendersverschillen, sectoren C-K

In Grafiek 12 wordt de evolutie van het aantal loontrekkenden in de sectoren C-K nader bekeken. Er wordt zowel een opsplitsing gemaakt naar arbeidsduur (voltijds of deeltijds) als naar geslacht. Tussen 1995 en 2006 nam het aantal voltijds werkende mannen (Full_M) in deze sectoren marginaal af. Dit werd slechts gedeeltelijk gecompenseerd door een (eveneens marginale) toename van het aantal voltijds werkende vrouwen (Full_V). Bij de voltijdse loontrekkenden uit de sectoren C-K blijven de mannen wel dominant: ze maken nog steeds ruim driekwart uit van het totaal.

32 Totaal aantal loontrekkenden volgens het nationaal concept.

33 Bijkomende restrictie is dat volgens de oude APW-definitie enkel de handarbeiders in aanmerking komen.

■ ■ ■ Grafiek 12 ■ ■ ■
Aantal loontrekkenden in de sectoren C-K, opsplitsing naar arbeidsduur en geslacht, 1995-2006 (in duizendtallen)

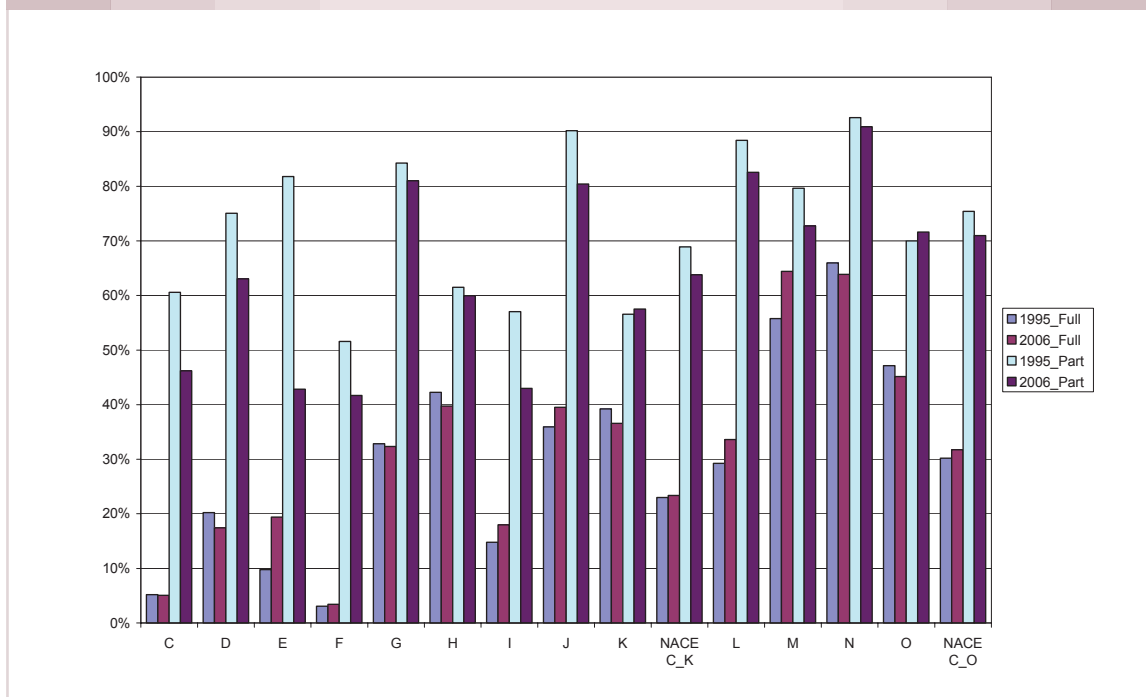
Bron: Eurostat

De evolutie van het aantal deeltijdsen biedt een geheel ander verhaal. Voor het geheel van de sectoren C-K nam het aantal vrouwen (Part_V) met liefst 2/3 toe sinds 1995. In relatieve termen was de toename bij de mannen (Part_M) evenwel nog sterker: hun aantal verdubbelde sinds 1995. Bij de aanvang van de beschouwde periode was het aantal deeltijds werkende mannen nog vrij gering en ook in 2006 blijven bij de deeltijdsen de vrouwen dominant. Toch maakten de mannen in dat jaar reeds een derde uit van het aantal deeltijdsen uit de sectoren C tot en met K.

4.14. De structuur van de werknemerspopulatie naar sector en geslacht

De genderverschillen beperken zich niet enkel tot de arbeidsduur en de participatiegraad. Ook de spreiding van mannen en vrouwen over elk van de sectoren heen varieert. Grafiek 13 geeft weer hoe de feminisatiegraad, het aantal vrouwen ten opzichte van het totaal aantal werknemers, tussen 1995 en 2006 evolueerde. Er wordt een opsplitsing gemaakt naargelang de sector en de aard van het arbeidscontract (voltijds versus deeltijds). De feminisatiegraad verschilt sterk van sector tot sector. Een constante is wel dat de feminisatiegraad bij de deeltijdse werknemers steevast hoger ligt dan bij de voltijdse werknemers.

Grafiek 13
Feminisatiegraad naar sector en arbeidsduur, 1995-2006 (in procent)

Bron: Eurostat

Bij de voltijdse werknemers is de feminisatiegraad het geringst (3 à 5%) bij de sectoren C (winning van delfstoffen) en F (bouwsector). Wat de sectoren C tot en met K betreft, is de feminisatiegraad bij de voltijdsen het sterkst ($\pm 40\%$) in de sectoren H (horeca), J (financiële sector) en K (vastgoed en zakelijke dienstverlening). Tussen 1995 en 2006 deed de sterkste stijging zich voor in sector E (elektriciteit, gas en water), waar de feminisatiegraad schier verdubbelde en in 2006 op 19% uitkwam.

Bij de voltijdse werknemers treft men de sterkste feminisatiegraden evenwel niet aan binnen de sectoren C-K maar in de sectoren M (onderwijs) en N (gezondheidszorg). In 2006 bestond het korps voltijdsen in beide sectoren voor bijna twee derden uit vrouwen. In het onderwijs steeg de feminisatiegraad van 56% in 1995 tot 64% in 2006 als gevolg van twee elkaar versterkende factoren: enerzijds steeg het aantal vrouwelijke voltijdsen, anderzijds opteren steeds meer mannelijke leerkrachten voor een deeltijdse in plaats van voltijdse tewerkstelling. Globaal bekeken was bij de voltijdsen 3 op de 10 werknemers uit de sectoren C tot en met O in 2006 een vrouw.

Bij de deeltijdse werknemers was de verhouding precies omgekeerd: in 2006 was 7 op de 10 werknemers uit de sectoren C-O een vrouw. Bij de sectoren C-K was dit door de band iets minder: 2 op de 3. De hoogste feminisatiegraden (hoger dan 8 op 10) kwamen voor bij de deeltijdsen uit de gezondheidssector (sector N, 91%), de ambtenarij (sector L, 83%), de handel (sector G, 81%) en de financiële intermediaat (sector J, 80%).

Tussen 1995 en 2006 deed zich bij vrijwel alle sectoren een daling van de feminisatiegraad bij de deeltijdsen voor, nochtans nam het aantal vrouwelijke arbeiders en bedienden in alle sectoren toe. Het korps mannelijke deeltijdse werkende confraters steeg echter nog sneller.

In Tabel 3 wordt de structuur van de mannelijke en vrouwelijke werknemerspopulatie in 2006 verder ontleed, en dit zowel voor de voltijdse als voor de deeltijdse werknemers uit de sectoren C tot en met O. De kolom "Mx/M" geeft de spreiding van de mannen over de diverse sectoren weer, kolom "Vx/V" doet hetzelfde voor de vrouwen. De kolom "Mx/M-Vx/V" geeft per sector het verschil tussen de beide verdelingen in procentpunten aan.

■ ■ ■ Tabel 3 ■ ■ ■

Structuur van de werknemerspopulatie naar sector en geslacht, 2006
(NACE C-O; in procenten, verschillen in procentpunten)

NACE Rev 1	Voltijds			Deeltijds		
	Mx/M	Vx/V	Mx/M - Vx/V	Mx/M	Vx/V	Mx/M - Vx/V
<i>c</i> Mining and quarrying	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%
<i>d</i> Manufacturing	26,9%	12,2%	14,7%	8,8%	6,1%	2,7%
<i>e</i> Electricity, gas and water supply	0,9%	0,4%	0,4%	0,4%	0,1%	0,3%
<i>f</i> Construction	12,1%	0,9%	11,2%	2,3%	0,7%	1,6%
<i>g</i> Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods	14,1%	14,5%	-0,4%	9,2%	16,1%	-6,9%
<i>h</i> Hotels and restaurants	1,7%	2,4%	-0,7%	10,7%	6,5%	4,1%
<i>i</i> Transport, storage and communication	11,8%	5,6%	6,2%	7,9%	2,4%	5,4%
<i>j</i> Financial intermediation	3,6%	5,1%	-1,5%	2,1%	3,6%	-1,5%
<i>k</i> Real estate, renting and business activities	9,5%	11,7%	-2,3%	34,2%	18,9%	15,3%
Subtotaal C-K	80,7%	52,9%	27,8%	75,7%	54,6%	21,1%
<i>l</i> Public administration and defence; compulsory social security	7,8%	8,5%	-0,7%	2,1%	4,0%	-1,9%
<i>m</i> Education	4,9%	19,2%	-14,3%	12,5%	13,6%	-1,1%
<i>n</i> Health and social work	3,8%	14,6%	-10,8%	5,8%	23,8%	-18,0%
<i>o</i> Other community, social, personal service activities	2,7%	4,9%	-2,1%	3,9%	4,0%	-0,1%
Totaal C-O	100%	100%		100%	100%	
<i>Duncan Index sectoren C-O</i>			32,7%			29,5%

Bron: Eurostat, eigen berekeningen

Bij de voltijds werkende mannen uit de sectoren C-O was in 2006 ruim 80% tewerkgesteld in de subrubriek C-K (kolom "Mx/M"). Apart bekeken vormt voor de mannen de verwerkende nijverheid (sector D, 27%) nog steeds de belangrijkste individuele sector. Daarna volgen de handel (sector G, 14%), de bouwsector (sector F, 12%) en de sector "transport en communicatie" (sector I, 12%). Bij de voltijds werkende vrouwen is amper meer dan de helft (53%) in de sectoren C-K tewerkgesteld (kolom "Vx/V"). Het onderwijs (sector M, 19%) is hier de belangrijkste individuele sector, gevolgd door de gezondheidssector (sector N, 15%) en de handel (sector G, 14,5%).

Gemeten naar de verschillen in relatieve aantallen (kolom "Mx/M-Vx/V") en rekening houdend met de verschillen in feminisatiegraad zijn de mannen het sterkst oververtegenwoordigd in de verwerkende nijverheid (sector D, verschil 15 procentpunten), de bouwsector (sector F, 11%p) en de sector "transport en communicatie" (sector I, 6%p). De vrouwen zijn dan het meest oververtegenwoordigd in het onderwijs (sector M, 14%p) en de gezondheidszorg (sector N; 11%p).

Opvallend is dat de sectorale verdeling aanzienlijk verschilt bij de deeltijdse werknemers, dit geldt in het bijzonder voor de mannen. Bij de deeltijds werkende mannen uit de sectoren C-O was in 2006 weliswaar nog driekwart tewerkgesteld in de subrubriek C-K. Maar de onbetwiste koploper is hier de sector “vastgoed en dienstverlening aan bedrijven” (sector K, 34%), gevolgd door het onderwijs (sector M, 12,5%) en de horeca (sector H, 11%). Bij de deeltijds werkende vrouwen steekt in de eerste plaats de gezondheidszorg er boven uit. Deze sector stelt immers bijna een kwart (sector N, 24%) van de vrouwelijke deeltijdsen tewerk. Daarna volgen de sector “vastgoed en zakelijke dienstverlening” (sector K, 19%), de handel (sector G, 16%) en het onderwijs (sector M, 14%)

Gemeten naar de verschillen in relatieve aantallen (kolom “Mx/M-Vx/V”) en rekening houdend met de verschillen in feminisatiegraad zijn de mannen bij de deeltijdse werknemers het duidelijkst oververtegenwoordigd in de sector “vastgoed en zakelijke dienstverlening (sector K, verschil 15 procentpunten) en in mindere mate in de sector “transport en communicatie” (sector I, 5%p) en de horeca (sector H, 4%p). De vrouwen zijn dan het meest oververtegenwoordigd in de gezondheidszorg (sector N, 18%p) en handel (sector G, 7%p).

4.15. Duncan Index

De mate van segregatie naar geslacht en sector kan gemeten worden aan de hand van de “Duncan Index of Dissimilarity” (34). Hiertoe wordt vooreerst per sector het aandeel in de tewerkstelling van de mannelijke populatie berekend (Mx/M). Hetzelfde gebeurt voor de vrouwen (Vx/V). Vervolgens worden de absolute waarden van de verschillen per sector opgeteld en door twee gedeeld. Of meer formeel :

$$DI = \frac{1}{2} \sum \text{abs} (Mx/M - Vx/V)$$

$$\text{waarbij } \sum Mx = M \text{ en } \sum Vx = V$$

Door de constructie varieert de Duncan Index tussen 0 en 1. Bij een (nagenoeg) gelijke spreiding van de mannelijke en vrouwelijke tewerkstelling komt de Duncan Index in de buurt van 0. Wanneer daarentegen (nagenoeg) geen mannen tewerkgesteld zijn in de “vrouwelijke” sectoren en omgekeerd (nagenoeg) geen vrouwen in de “mannelijke” sectoren, nadert de Duncan Index de waarde 1 (of 100%).

Een beperking van de Duncan Index is wel dat de cijferwaarde van deze segregatie-maatstaf mede afhangt van de fijnheid van de verdeling. Bij een toenemend aantal beschouwde sectoren of een doorgedreven opsplitsing in deelrubrieken neigt de Duncan Index namelijk naar hogere waarden (35). Bij een opdeling in een toenemend aantal vakjes, neemt de kans immers toe

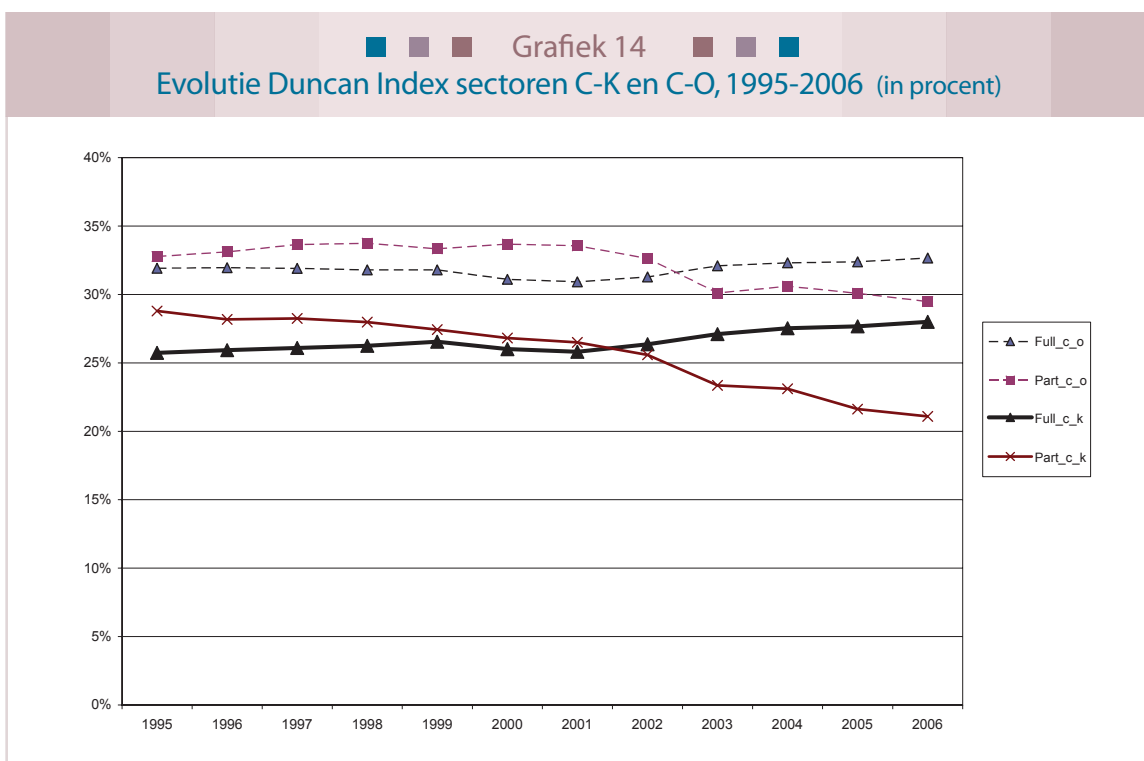
34 “The Duncan Index of Dissimilarity is a weighted measure of the dispersion of the gender ratios across occupations or activities. It is actually the most common index of occupational segregation (...)” European Commission (2005) p.176.

35 Tenzij de relatieve verdelingen van het aantal mannen en vrouwen in de toegevoegde “vakjes” sterk op elkaar gelijken.

dat het relatief aantal mannen en vrouwen per vakje verschilt. Het mag dan ook niet verwonderen dat de Duncan Index berekend over de 13 “vakjes” van de sectorgroep C tot en met O, steeds wat hoger uitkomt dan de analoge berekening voor de sectorgroep C tot en met K. Na weglating van de sectoren L tot O telt de sectorgroep C-K immers slechts 9 “vakjes”.

Op basis van de relatieve aandelen vermeld in Tabel 3 blijkt dat de segregatie naar geslacht in de Belgische sectoren C-O in 2006 wat groter was bij de voltijdse werknemers (32,7%) dan bij de deeltijdse werknemers (29,5%, zie onderaan Tabel 3). De Duncan Index is hierbij van eenzelfde grootte orde als het gemiddelde dat de Europese Commissie voor de EU-landen berekende voor de segregatie naar geslacht en beroep (functie) in 2002 (36).

In Grafiek 14 wordt de evolutie van de Duncan Index in de periode 1995-2006 weergegeven en dit zowel voor de sectoren C-O als de sectoren C-K. In beide gevallen blijkt de segregatie naar geslacht op analoge wijze te zijn geëvolueerd. Aanvankelijk was de segregatie groter bij de deeltijdse dan bij de voltijdse werknemers. Sinds de eeuwwisseling loopt de Duncan Index bij de voltijdse werknemers echter geleidelijk aan op. Bij de deeltijdse werknemers daarentegen wordt de sectorale spreiding van mannen en vrouwen steeds “harmonieuzer”. Dit is het bijzonder het geval voor de sectoren C-K waar de Duncan Index van 28,8% in 1995 tot amper 21,1% in 2006 terugviel. Door deze schaarbeweging is de segregatie naar geslacht thans groter bij de voltijdse dan bij de deeltijdse werknemers. In de grafiek is te zien dat het scharnierpunt, afhankelijk van de gekozen sectoren, zich kort na de eeuwwisseling (2001-2002) situeert.

Bron: Eurostat, eigen berekeningen

4.2. Loonverschillen in België

Na een overzicht van de structuur van de Belgische arbeidsmarkt spitsen we ons in dit deel toe op de verschillen in brutolonen. Een decielenverdeling geeft aan dat de verschillen aanzienlijk zijn. Als mogelijke verklaringen bekijken we achtereenvolgens de genderverschillen, de sectorverschillen en de verschillen naar beroeps categorie (37).

Vooraf dient benadrukt te worden dat de cijfergegevens in dit deel met enige omzichtigheid dienen benaderd te worden. De gebruikelijke statistieken omtrent de gemiddelde lonen per sector, die zoals hoger aangegeven afgeleid zijn uit de in beginsel exhaustieve RSZ-databanken, worden immers gecombineerd en aangevuld met resultaten uit de SES-steekproeven van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de FOD Economie (38). Deze steekproeven bieden een meer gedetailleerd inzicht, in het bijzonder wat de verschillen per beroeps categorie betreft, maar het is onvermijdelijk dat de gemiddeldes en medianen berekend op de steekproefresultaten licht afwijken van deze van de populatie. Eerder dan naar de precieze cijfers, dient de aandacht bijgevolg uit te gaan naar de ordes van grootte. Bovendien mag niet uit het oog verloren worden dat alle statistieken, omwille van de vergelijkbaarheid, slechts op voltijdse werknemers slaan. De deeltijdsen, die een groeiend deel van arbeidsmarkt uitmaken, blijven dus buiten beschouwing.

4.2.1. Decielenverdeling

De staven in Grafiek 15 geven op basis van steekproefresultaten voor 2005 de decielenverdeling van de Belgische bruto jaarlonen in de sectoren C-K weer. Als aanvullende informatie werd het niveau van de Average Wage (AW, volle zwarte lijn) opgenomen, evenals 167% en 67% van de Average Wage (bovenste en onderste stippellijn) en het niveau van het minimumloon (onderste, grijze lijn).

De scheefheid van de bruto inkomensverdeling wordt met deze grafiek bevestigd (39). Zo ligt het bruto jaarloon van het negende deciel (D9) zowat 2,7 keer hoger dan van het eerste deciel (D1). De ongelijkheid is bovendien meer uitgesproken aan de bovenkant dan aan de onderkant van de verdeling: $D9/D5 = 1,74$ terwijl $D5/D1 = 1,56$ (40). Uit een studie van de Europese Commissie blijkt dat de ongelijkheid, gemeten aan de hand van de drie decielenratio's, in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wat groter was dan in Vlaanderen en Wallonië. In internationaal opzicht kwamen de Belgische ratio's overigens vrij laag uit. Alleen de Scandinavische landen scoren beduidend sterker gecompriëerde loonwaaiers (41).

37 Andere mogelijke verschillen, zoals regionale verschillen, worden hier buiten beschouwing gelaten.

38 Zie ook hoger (punt 3.12)

39 Het feit dat de Belgische bruto inkomensverdeling in statistisch opzicht duidelijk "scheefheid" vertoont (meer bepaald "scheefheid naar links"), belet niet dat ze relatief meer egalitair kan zijn dan in bepaalde andere OESO-landen. Het absolute toploon uit de steekproef (Deciel 10) wordt door de statistische diensten niet vrijgegeven.

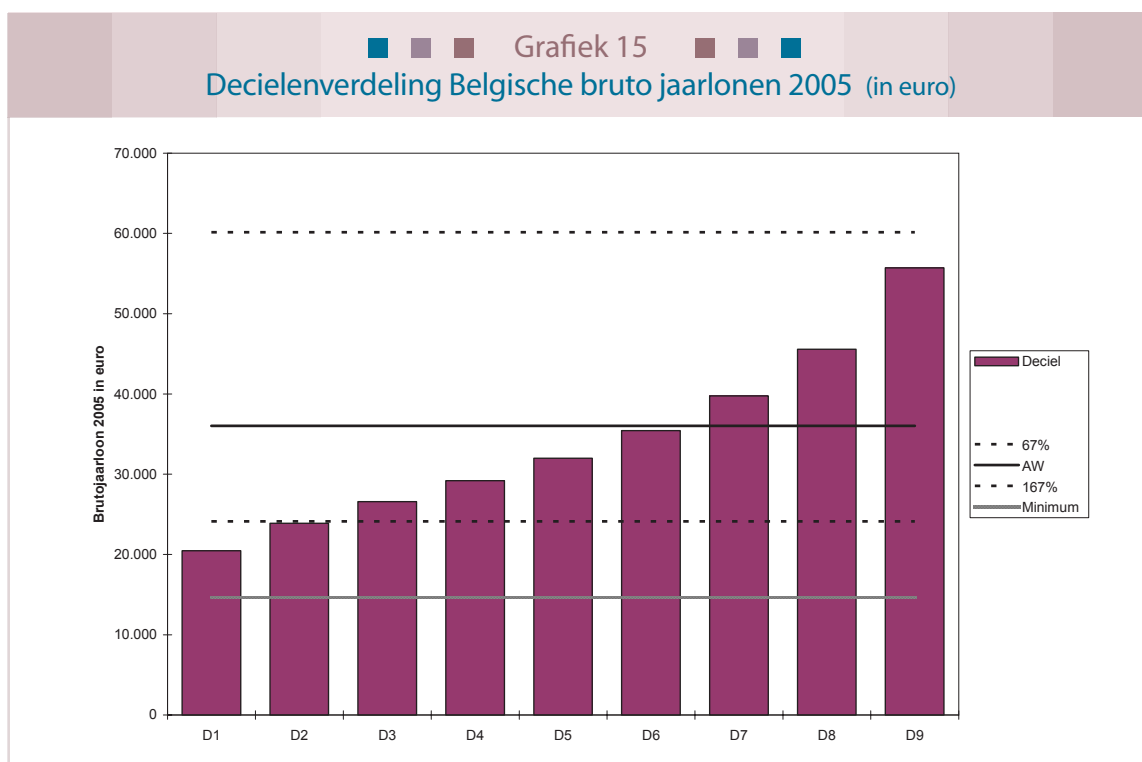
40 $D9/D5 \times D5/D1 = D9/D1 = 1,74 \times 1,56 = 2,72$

41 Studie gebaseerd op de SES2002-resultaten. Zie Europese Commissie (2005) p.174.

In Grafiek 15 valt op dat de Average Wage uit de steekproef iets boven het niveau van het zesde deciel uitkomt, dit is aanzienlijk hoger dan de mediaan (D5). Ruim 6 op de 10 werknemers verdient bijgevolg een jaarloon kleiner dan het gemiddeld loon, en minder dan 4 op de 10 een hoger loon.

Het in de OESO-context veelvuldig gebruikte niveau van 67% van het gemiddeld loon vóór belasting, blijkt ongeveer samen te vallen met het tweede deciel (D2). Ongeveer 2/10 van de voltijds werkende loontrekkenden heeft bijgevolg een bruto jaarloon dat minder dan 2/3 van het gemiddelde bedraagt. Verder illustreert de grafiek dat er relatief weinig voltijds werkende loontrekkenden zijn die het minimumloon verdienen. Het minimumloon, dat in België ongeveer 40% van het gemiddeld loon bedraagt, ligt immers aanzienlijk lager dan het D1-niveau, wat bijgevolg inhoudt dat beduidend minder dan 10% van de voltijdse werknemers het met een minimumloon moeten stellen.

Anderzijds blijkt het in de OESO-context eveneens veelvuldig gehanteerde niveau van 167% van het bruto gemiddeld loon slechts voor weinig werknemers uit de private sector weggelegd. Het jaarloon dat overeenstemt met 167% van het gemiddeld inkomen overstijgt immers in aanzienlijke mate het niveau van het negende deciel. Individueel bekeken geniet bijgevolg minder dan 1 op 10 werknemers een dergelijk toploon. Dit neemt uiteraard niet weg dat er relatief veel gezinnen kunnen zijn waar de combinatie van het brutoloon van beide partners een dergelijk niveau bereikt.

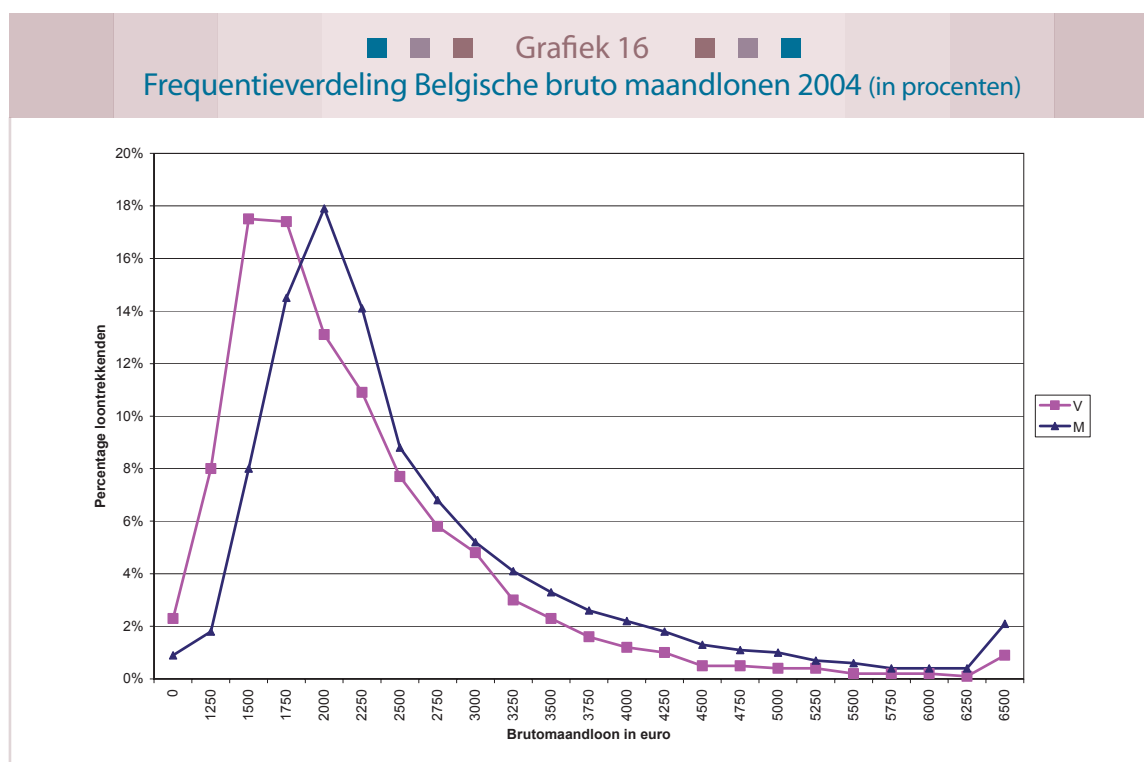

Bron: ADSEI

4.22. De loonkloof tussen vrouwen en mannen

Grafiek 16 illustreert eveneens de scheefheid van de inkomensverdeling. Deze grafiek geeft op basis van de steekproef voor 2004 de frequentieverdeling van de bruto maandlonen per trap van 250 euro en dit zowel voor (voltijds werkende) vrouwen als voor mannen (42). In tegenstelling tot de jaarlonen wordt bij de statistiek van de maandlonen geen rekening gehouden met niet-maandlijks uitbetaalde vergoedingen zoals vakantiegeld en eindejaarspremies. Premies voor nachtwerk en ploegenarbeid zijn wel begrepen in de maandlonen.

De loonkloof tussen mannen en vrouwen valt meteen op. De vrouwen zijn oververtegenwoordigd bij de laagste lonen en ondervertegenwoordigd bij de middengroepen en de hogere lonen. Verder ligt de modus van de frequentieverdeling bij de vrouwen duidelijk bij lagere lonen dan bij de mannen.

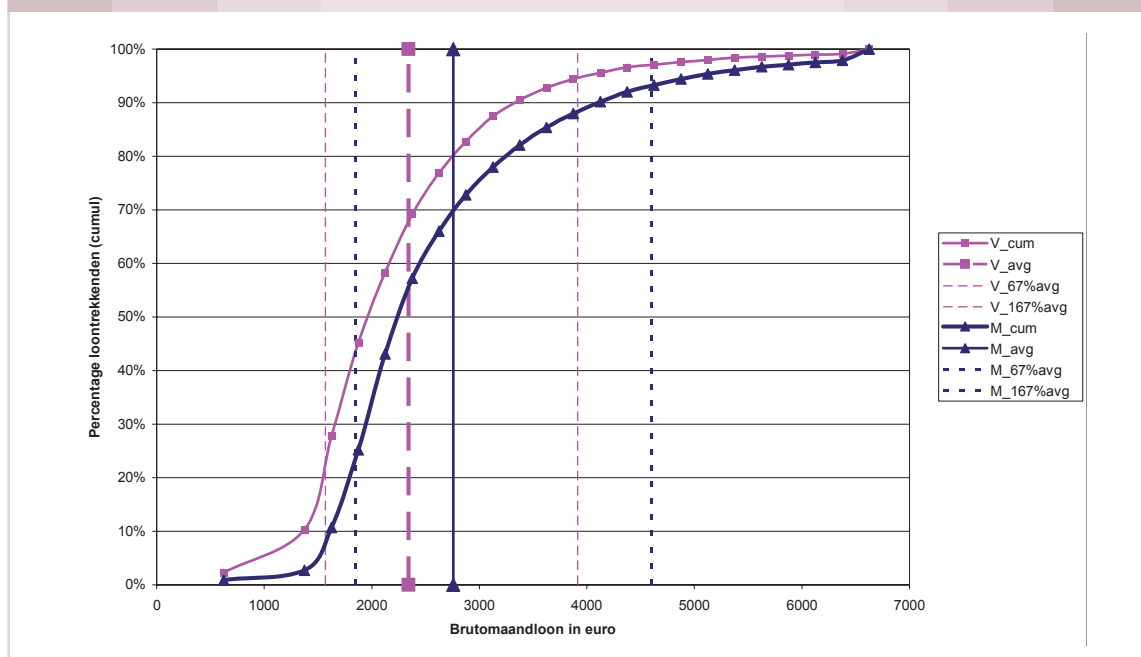

Bron: IVGM, ADSEI

Grafiek 17 is gebaseerd op dezelfde frequentieverdeling als Grafiek 16. In Grafiek 17 worden de frequenties evenwel gecumuleerd weergegeven. De verticale lijnen die er aan toegevoegd zijn, verwijzen naar het gemiddelde bruto maandloon voor respectievelijk vrouwen en mannen. Vooreerst gaat het om het gemiddelde zelf, in de grafiek respectievelijk aangeduid als “V_avg” voor de vrouwen en “M_avg” voor de mannen. Daarnaast is er ook een verticale streepjeslijn op het niveau van 67% en 167% van deze gemiddeldes, deze worden in grafiek respectievelijk aangeduid als “V_67%avg” en “V_167%avg” voor de vrouwen en “M_67%avg” en “M_167%avg” voor de mannen.

42 Bron : IGVM (2007) p.17. De horizontale as van de grafiek vermeldt slechts de ondergrens van ieder looninterval.

■ ■ ■ Grafiek 17 ■ ■ ■
Frequentieverdeling Belgische bruto maandlonen 2004 (cumul, in procenten)

Bron: IVGM, ADSEI

De loonkloof tussen vrouwen en mannen blijkt hier uit het feit dat de cumulcurve voor de vrouwen voor elk loonniveau meer naar links ligt dan voor mannen. Dit uit zich zowel bij een “horizontale” als bij een “verticale” lezing van de grafiek: een zelfde gecumuleerd procentueel aandeel wordt bij de vrouwen steevast bij een lager loonniveau bereikt dan bij de mannen. Zo had in de steekproef van 2004 ongeveer de helft van de vrouwen een bruto maandloon lager dan 2000 euro, bij de mannen lag de deze grens een paar honderd euro hoger. Omgekeerd, bij eenzelfde loonniveau (uitgedrukt in euro’s per maand) hoort bij de vrouwen steeds een groter gecumuleerd procentueel aandeel.

Afgezien van de loonkloof zelf, vertonen de frequentieverdelingen bij vrouwen en mannen gelijkaardige karakteristieken. Zowel bij mannen als bij vrouwen, verdienen bijna 7 op de 10 minder dan het respectieve “gender”-gemiddelde (43), bijna een kwart verdient minder dan 67% van het gender-gemiddelde en aanzienlijk minder dan een tiende verdient per maand meer dan 167% van het gender-gemiddelde.

43 Dit ligt nog iets hoger dan het niveau geconstateerd bij de decielenverdeling voor de jaarlonen voor 2005. De verschillen houden zowel verband met de verschillen in referentieperiode (2004 vs. 2005), de verschillende concepten (maandlonen vs. jaarlonen) als met het feit dat de decielenverdeling gebaseerd is steekproefresultaten en dat hiermee een populatiegegeven (AW) gecombineerd werd.

4.23. Loonverschillen naar sector en beroep (gemiddelde lonen sectoren C-K)

Op basis van de steekproeven van ADSEI kunnen de loonverschillen naar sector en beroep (of functie) in kaart worden gebracht. Door deze gegevens te kruisen wordt een matrix met 90 (44) cellen bekomen, deze worden in twee tabellen samengevat. Het gaat telkens om voltijdse werknemers, zowel mannen als vrouwen. Per jaar werden alle loonniveaus uitgedrukt in procent van het gemiddeld jaarloon voor het geheel van de sectoren C tot en met K, vervolgens werd het gemiddelde genomen over de jaren 2002-2005 (45). Op de rijen in Tabel 4 staat een opsplitsing naar sector. Vooreerst wordt het relatieve aandeel in de aantallen werknemers vermeld (volgens de steekproefgegevens), vervolgens het gemiddelde sectorloon en tenslotte het laagste en hoogste loonniveau per beroepsgroep.

De sectorindeling verwijst naar de gebruikelijke “NACE Rev 1”-opdeling. De indeling per beroepsgroep verwijst naar de “The International Standard Classification of Occupations” (ISCO) van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) (46). De hoofdindeling volgens ISCO is in Tabel 5 in de kolom “Omschrijving beroep / functie” terug te vinden.

Op de rijen in Tabel 5 staat een opsplitsing naar beroepsgroep. Opnieuw wordt eerst het relatieve aandeel in de aantallen werknemers vermeld, vervolgens het gemiddelde loonniveau voor deze beroepsgroep over alle sectoren heen en tenslotte het loonniveau voor de betrokken beroepsgroep in de minst en de meest “gulle” sector. Grafiek 18 geeft een visuele vertaling van de looncijfers per sector uit Tabel 4. Analoog illustreert Grafiek 19 de loonverschillen naar beroepsgroep uit Tabel 5.

■ ■ ■ Tabel 4 ■ ■ ■
Belgische jaarlonen volgens sector, 2002-2005
 (in % gemiddelde sectoren C-K)

NACE	Omschrijving	Aantal	Volgens beroepsgroep		
			Loonniveau Sectorgemid.	Minimum	Maximum
C	Mining and quarrying	0,2%	96%	70%	316%
D	Manufacturing	38,5%	99%	72%	232%
E	Electricity, gas and water supply	1,5%	162%	118%	365%
F	Construction	7,1%	74%	61%	165%
G	Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods	17,7%	96%	67%	201%
H	Hotels and restaurants	1,7%	55%	44%	133%
I	Transport, storage and communication	12,2%	86%	63%	215%
J	Financial intermediation	7,1%	148%	94%	241%
K	Real estate, renting and business activities	14,0%	112%	69%	224%
C_K	Totaal	100%	100%	71%	226%

Bron: ADSEI, eigen berekeningen

- 44 Opdeling naar 8 ISCO-functieclassen (plus totaal) en 9 NACE-sectoren (plus totaal)
- 45 De resultaten uit de steekproef kunnen beïnvloed worden door extreme waarden, dit geldt in het bijzonder voor kleine sectoren en beroepsgroepen. Om de impact van de extreme waarden uit te vlakken, werd het gemiddelde genomen van de resultaten van vier steekproeven, respectievelijk voor de jaren 2002, 2003, 2004 en 2005.
- 46 Zie ook bijlage.

■ ■ ■ Tabel 5 ■ ■ ■
Belgische jaarlonen volgens beroep, 2002-2005
 (in % gemiddelde sectoren C-K)

ISCO	Omschrijving beroep / functie (47)	Aantal	Loonniveau	Volgens sector	
				Minimum	Maximum
ISCO 1	Legislators, senior officials and managers	4,1%	226%	133%	365%
ISCO 2	Professionals	13,4%	152%	101%	227%
ISCO 3	Technicians and associate professionals	10,0%	115%	84%	175%
ISCO 4	Clerks	20,9%	98%	63%	118%
ISCO 5	Service workers and shop and market sales workers	6,8%	76%	50%	164%
ISCO 7	Craft and related trades workers	19,8%	72%	49%	140%
ISCO 8	Plant and machine operators and assemblers	17,4%	81%	71%	165%
ISCO 9	Elementary occupations	7,7%	71%	44%	138%
Totaal		100%	100%	55%	162%

Bron: ADSEI, eigen berekeningen

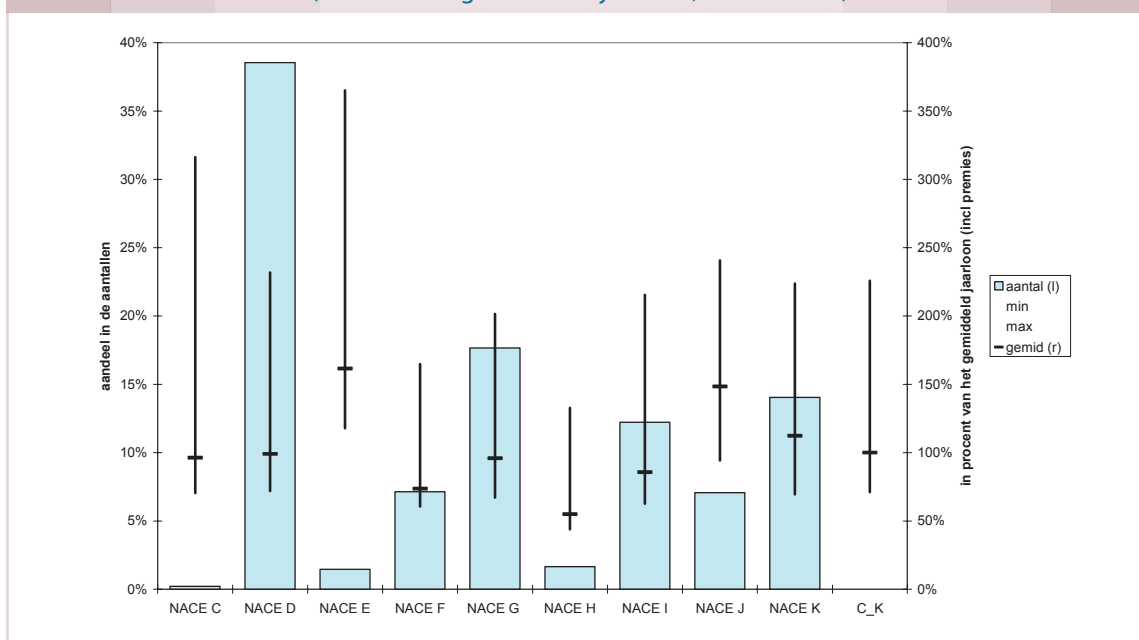
De staafjes in Grafiek 18 tonen het relatieve aandeel in de voltijdse tewerkstelling per sector (in procent, linkeras). Ook in de gerapporteerde steekproefresultaten, en zoals reeds eerder opgemerkt, telt binnen de sectorgroep C-K de verwerkende sector (sector D) duidelijk nog steeds de meeste werknemers. Daarna volgen de handel (sector G), de sector “vastgoed en zakelijke dienstverlening (sector K) en de sector “transport en communicatie” (sector I).

Per sector geeft een verticale lijn een beeld van respectievelijk het laagste en het hoogste gemiddeld loon per beroepsgroep (in procent van gemiddelde voor de sectoren C-K, rechterschaal). Hoe homogener de loonvorming over de beroepsgroepen heen in een bepaalde sector is, hoe korter de verticale lijnen. En hoe ruimer de loonwaaier, hoe langer uiteraard de verticale lijnen. Het horizontale streepje op de “mix-max”-lijn geeft aan waar het loongemiddelde over alle beroepsgroepen heen zich in de sector situeert.

De loonverschillen blijken het grootst te zijn in de nutssector en de sector “mijnen en groeven” (sector C). Gezien de minieme omvang van deze laatste sector zijn deze resultaten evenwel weinig representatief. De nutssector (sector E) blijkt daarnaast zijn werknemers het meest royaal te vergoeden: niet alleen ligt het gemiddelde er hoger dan elders, ook de managementlonen steken er boven de toplonen in de andere sectoren uit. In de nutssector liggen bovendien ook de lonen voor de minst verdienende beroepsgroepen nog stukken hoger dan in de andere sectoren.

47 ISCO 6 heeft betrekking op geschoolde landbouwers en vissers, ze vallen hier buiten beschouwing daar de agrarische sector en de visserij niet tot de sectoren C-K behoren.

■ ■ ■ Grafiek 18 ■ ■ ■
Verdeling Belgische jaarlonen volgens sector en beroep 2002-2005
 (in % van het gemiddelde jaarloon, sectoren C-K)

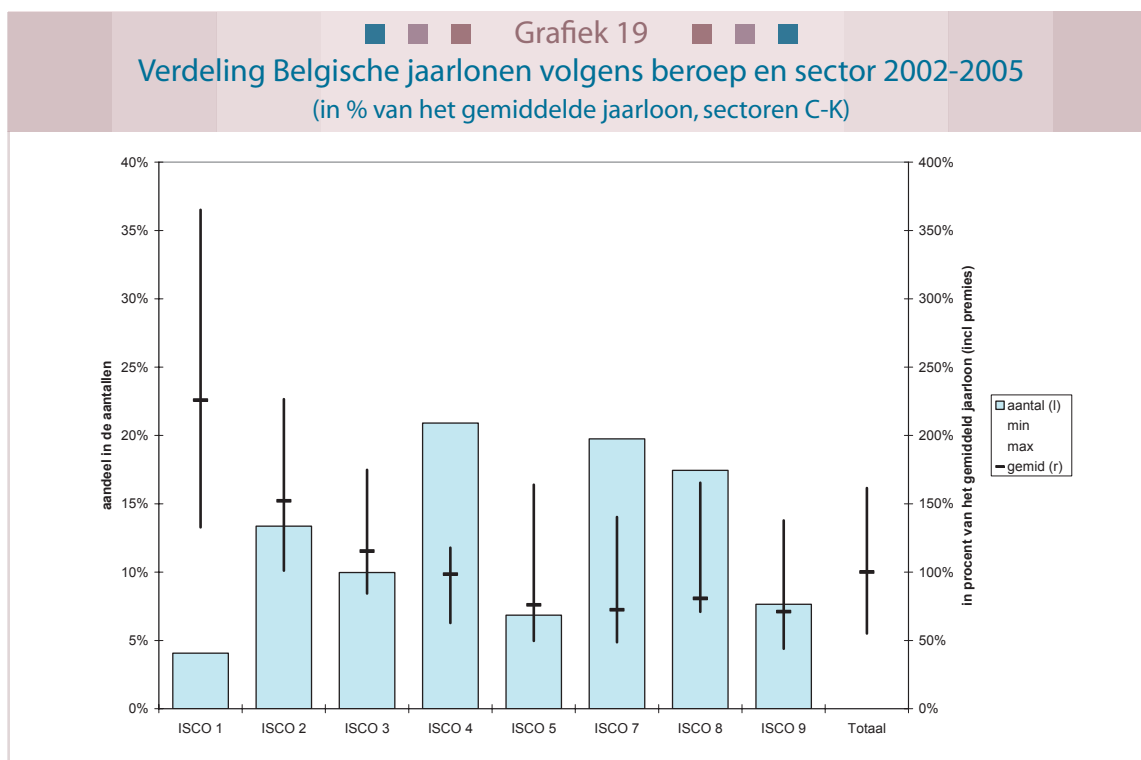
Bron: ADSEI, eigen berekeningen

Analoog geven in Grafiek 19 de staafjes de relatieve aantallen voltijdse werknemers per beroepsgroep aan (linkerschaal). Zoals kon verwacht worden zijn de managers (ISCO 1) het minst talrijk. Daarnaast zijn er ook relatief weinig voltijdse werknemers in de rubrieken 5 (“service workers”) en 9 (“elementary occupations”), hun aandeel in de deeltijdse tewerkstelling is allicht groter. De talrijkste beroepsgroepen zijn de bedienden (ISCO 4), de geschoolde ambachtsslui (ISCO 7) en de (industrie-)arbeiders (ISCO 8).

De lonen van de managers (ISCO1) steken met kop en schouder boven deze van de andere beroepsgroepen uit (rechtterschaal). We herhalen dat hier enkel het jaarloon bekeken wordt, weliswaar inclusief premies (vakantiegeld, eindejaarspremie,...), maar exclusief eventuele andere (extralegale) voordelen of deelnames in de winst. Zoals het horizontale streepje op de verticale lijn aangeeft, ligt het gemiddelde managersloon over alle sectoren heen aanzienlijk hoger dan dat voor andere beroepsgroepen. Volgens de ADSEI-steekproefresultaten zijn de gemiddelde managerslonen in de best betalende sector (doorgaans nutssector E) zelfs een veelvoud van het algemene gemiddelde (48). Niet onverwacht, en zoals de lengte van de verticale lijn aangeeft, liggen de managementlonen over alle sectoren samen verder uiteen dan voor andere beroepsgroepen. Maar zelfs in de slechts betalende sector, volgens de opgegeven bedragen is dit de horeca (sector H), ligt het gemiddelde loon nog een derde hoger dan het algemene gemiddelde voor alle werknemers uit de sectoren C tot en met K.

48 Het geringe aantal managers in bepaalde sectoren maakt de steekproefresultaten van bepaalde jaren minder representatief. Dit kon slechts gedeeltelijk opgevangen worden door het gemiddelde te nemen over vier jaren. De grootte-orde van de loonwaaier is dus slechts indicatief.

In het zog van de managers, volgen de “professionals” (ISCO 2) en de gespecialiseerde technici (ISCO 3). Ook hun lonen komen nog gemiddeld zowat de helft, respectievelijk een tiental procent, boven het algemeen gemiddelde uit. Opvallend is dat de talrijkste beroepsgroep, de bedienden (ISCO 4), de nauwste loonwaaier kent. Het gaat zowel om kantoorbedienden als om “customer service clerks” (reisadviseurs,...). Hun polyvalente inzetbaarheid heeft blijkbaar een nivellerend effect op de lonen. Het gemiddeld loon van de bedienden ligt ook het dichtst in de buurt van het algemeen gemiddelde. Voor de overige beroepsgroepen (ISCO 5, 7, 8 en 9) ligt het gemiddeld loon zowat een kwart onder het algemeen gemiddelde.

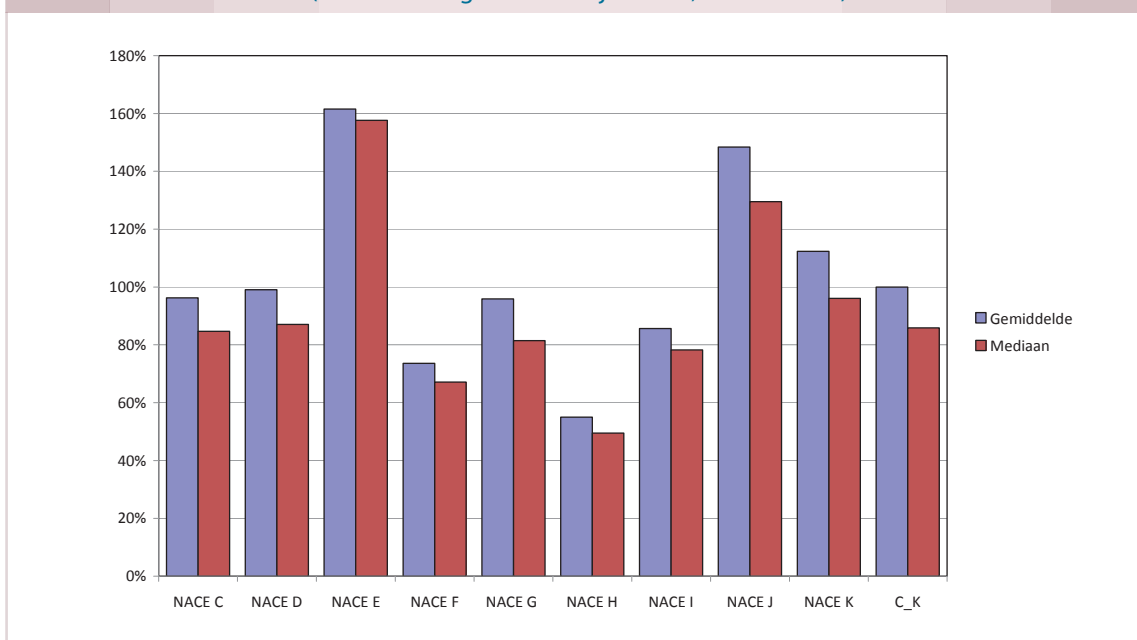

Bron: ADSEI, eigen berekeningen

4.24. Gemiddelde en mediaanlonen naar sector en beroep (sectoren C-K)

Naast de gemiddelde lonen per sector en beroepsgroep, leveren de ADSEI-steekproeven ook mediaanlonen op. Dit is interessant omdat medianen niet door de extremen beïnvloed worden, de vertekening van de resultaten door een beperkt aantal outliers wordt zodoende geneutraliseerd. In Grafiek 20 worden het gemiddeld sectorloon en de mediaan per sector afgezet ten opzichte van het algemene gemiddelde. Analoog worden in Grafiek 21 het gemiddelde loon per beroepsgroep en de mediaan per beroepsgroep eveneens in procent van het algemene gemiddelde voor de voltijdse werknemers uit de sectoren C-K uitgedrukt.

■ ■ ■ Grafiek 20 ■ ■ ■
Gemiddelde en mediaan jaarloon volgens sector, 2002-2005
 (in % van het gemiddelde jaarloon, sectoren C-K)

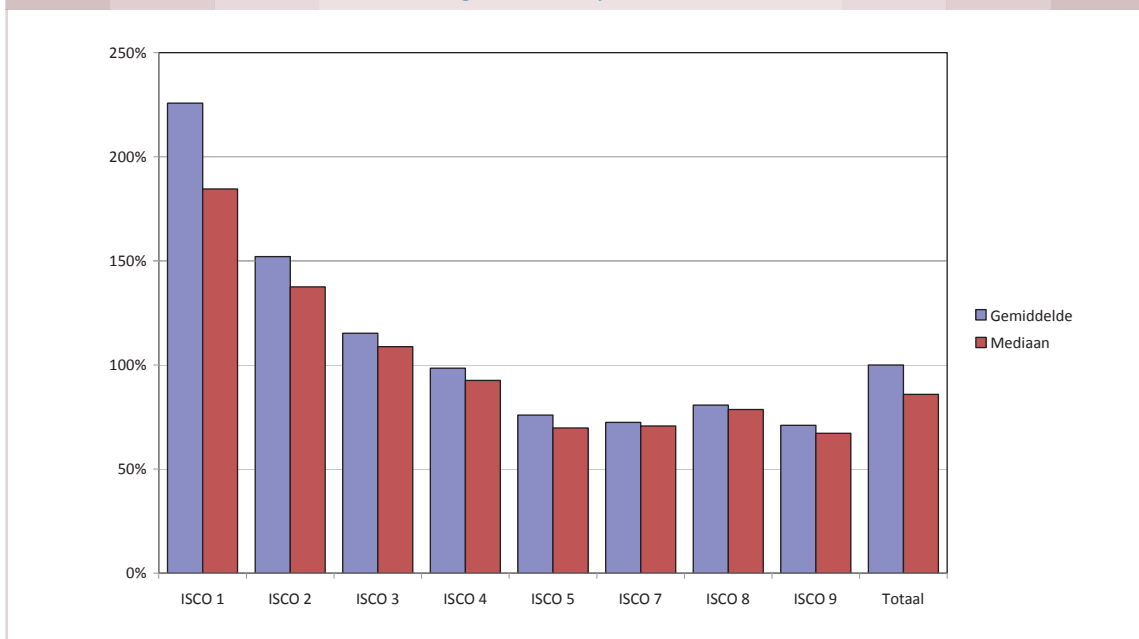

Bron: ADSEI, eigen berekeningen

Zoals Grafiek 20 aangeeft, komt de mediaan in alle sectoren lager uit dan het gemiddelde, dit vormt nogmaals een duidelijke indicatie dat de outliers zich aan de kop en niet aan de staart van de inkomensverdeling situeren. Bij de bespreking van de scheefheid (naar links) van de inkomensverdeling werd hier reeds op gewezen. De sectormediaan ligt overal beduidend lager dan het sectorgemiddelde doch de verschillen tussen de bedrijfstakken zijn niet bijzonder groot. Volgens de steefproefresultaten situeert het grootste verschil zich in de financiële sector (sector J), maar ook daar blijft het tot minder dan twintig procentpunten beperkt. In de nutssector komt het mediaanloon slechts een vijftal procentpunten lager uit dan het sectorgemiddelde.

De verscheidenheid is groter wanneer de beroepsgroepen bekeken worden. Het is duidelijk dat de vertekening door outliers vooral te situeren is in de managersgroep (ISCO 1) en reeds in veel mindere mate bij de professionals (ISCO 2). Voor de managersgroep bedraagt het verschil tussen het gemiddeld loon en het mediaanloon liefst veertig procentpunten. Voor de professionals komt het verschil (zowat 15 procentpunten) in de buurt van het algemene verschil tussen gemiddeld loon en mediaanloon. Voor alle overige beroepsgroepen is het verschil tussen beide geringer.

Grafiek 21
Gemiddelde en mediaan jaarloon volgens beroepsgroep, 2002-2005
 (in % van het gemiddelde jaarloon, sectoren C-K)

Bron: ADSEI, eigen berekeningen

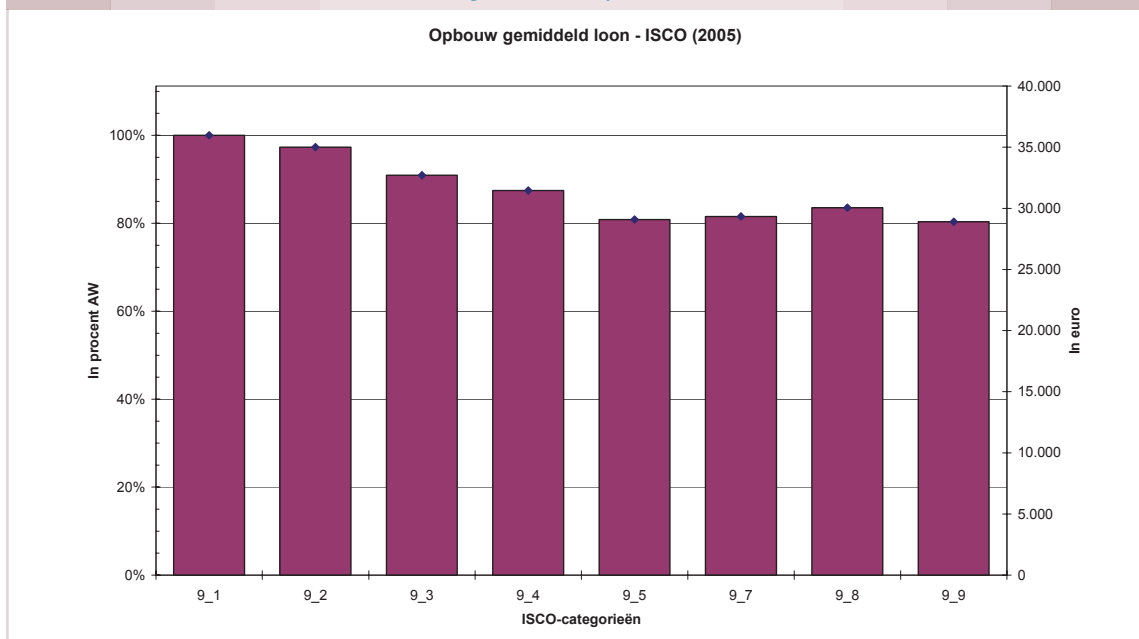
4.25. Opbouw van het gemiddeld jaarloon volgens beroepsgroep (sectoren C-K)

We kunnen ons de vraag stellen hoeveel het gemiddeld loon zou bedragen indien bepaalde beroepsgroepen uit de Taxing Wages definitie uitgesloten zouden worden. Het resultaat van deze oefening op basis van de steekproefgegevens voor 2005 is te zien Grafiek 22. Hierbij wordt vertrokken van het feit dat de bezorgdheid omtrent de representativiteit van de huidige “Average Wage”-cijfers in de eerste plaats slaat op de mogelijke vertekening door outliers die zich aan de bovenkant van de loonwaaier bevinden. In Grafiek 22 wordt niet aan de sectordekking geraakt, deze blijft onveranderd de sectoren C tot en met K volgens NACE Rev 1. Er wordt daarentegen berekend hoeveel het loonniveau zou bedragen indien één of meerdere beroepsgroepen uit de AW-definitie geweerd zouden worden.

De staaf “9_1” geldt als referentie: alle ISCO-groepen, van “laag” (ISCO 9) tot “hoog” (ISCO 1) blijven behouden. Bij de staaf “9_2” weren we enkel de managersgroep (ISCO 1) en behouden dus de resterende ISCO-groepen 2 tot en met 9. Het resultaat is een gemiddeld loon voor 2005 dat zowat 3 procentpunten (linkerschaal) of zowat 1000 euro (rechterschaal) lager uitkomt. Ondanks de hoge managerslonen is de daling van het resterende gemiddelde bescheiden omdat de uitgesloten managersgroep weinig talrijk is.

Het beeld wijzigt evenwel ingrijpender wanneer ook de talrijkere professionals (ISCO 2) uitgesloten worden. Het resterende “9_3”-resultaat voor 2005 ligt zowat 9 procentpunten (of bijna 3300 euro) lager dan de referentiewaarde. Bij verdere uitsluitingen van ISCO 3 en ISCO 4 zakt het resterende gemiddelde tot zowat 80% van de referentiewaarde.

Grafiek 22
Opbouw Belgisch gemiddeld jaarloon volgens beroep, 2005
 (in euro en in % van het gemiddelde jaarloon, sectoren C-K, ISCO 1-9)

Bron: ADSEI, eigen berekeningen

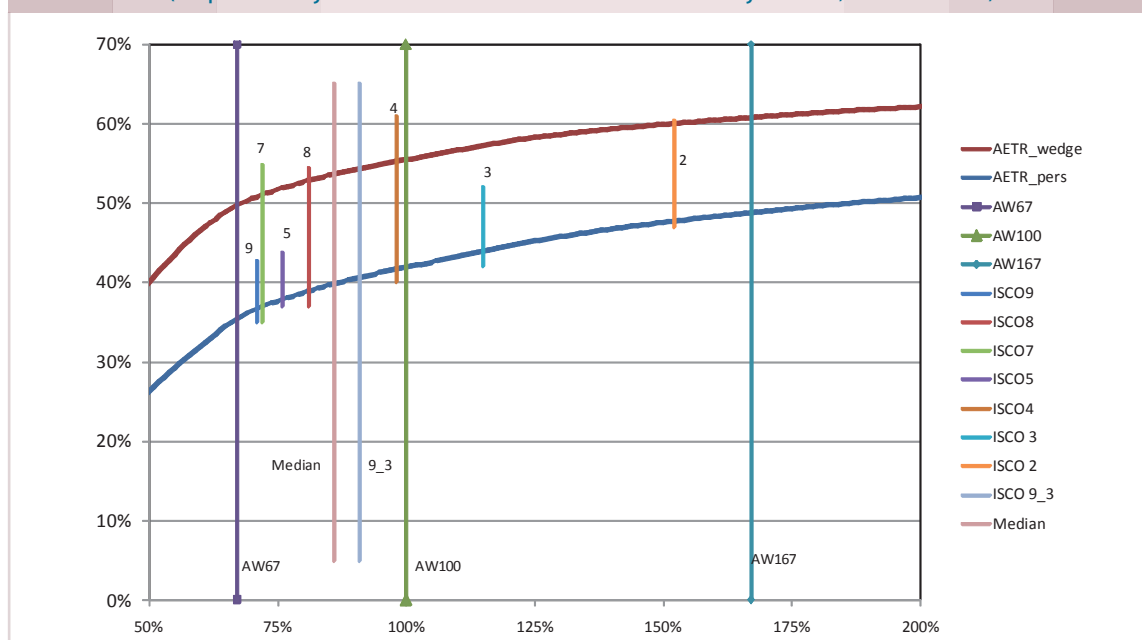
4.3. De verschillen in belastingdruk in België bij alternatieve loonhoogtes voor een alleenstaande zonder kinderen

4.31. De gemiddelde belastingdruk voor een alleenstaande zonder kinderen in 2007

Grafiek 23 geeft een beeld van de (gemiddelde) belastingdruk bij een range van bruto jaarlonen. We spitsen ons hierbij toe op het bruto jaarloon voor 2007 voor alleenstaande werknemers zonder kinderen. De loonhoogtes werden op de horizontale as uitgezet en variëren tussen 50% en 200% van de “Average Wage” (AW, conform de OESO-definitie).

De onderste kromme geeft de “netto persoonlijke belastingdruk” (“pers”) weer. Zoals gebruikelijk verwijst de netto persoonlijke belastingdruk naar de verhouding tussen de netto persoonlijke belastingen en het bruto jaarloon, waarbij de som van de te betalen inkomstenbelasting plus de werknemersbijdragen min de standaarduitkeringen in contanten de “netto persoonlijke belastingen” vormen. De bovenste kromme geeft de loonwig (“wedge”) weer, de verhouding tussen de netto fiscale en parafiscale lasten (inclusief de werkgeversbijdragen) en de totale loonkosten (bruto jaarloon eveneens inclusief werkgeversbijdragen).

Loonwrig en netto persoonlijke belastingdruk voor een alleenstaande, 2007 (respectievelijk in % van de loonkosten en het bruto jaarloon, sectoren C-K)

Bron: Studie- en Documentatiedienst FOD Financiën

De loonwrig en de netto persoonlijke belastingdruk evolueren parallel vermits de gap tussen beide bepaald wordt door de werkgeversbijdragen en deze nagenoeg proportioneel toenemen met het brutoloon. Beide krommen illustreren dat de Belgische belastingdruk een “degressief progressief” verloop kent: “progressief” omdat de belastingdruk stijgt naarmate het brutoloon toeneemt en “degressief progressief” omdat het ritme van de toename van de belastingdruk vertraagt naarmate het brutoloon oploopt.

De lonen die de OESO doorgaans hanteert als ijkpunten werden geaccentueerd met een volle verticale lijn over de volledige hoogte van de grafiek: AW67, AW100 en AW167. Waar deze verticale lijnen de krommen voor de loonwrig en de netto persoonlijke belastingdruk kruisen, leest men het overeenstemmende percentage voor de belastingdruk op de verticale as af. Zo stijgt de netto persoonlijke belastingdruk van afgerond 26% bij een loon gelijk aan de helft van het gemiddeld loon, tot 35% bij AW67, 42% bij AW100 en 49% bij AW167. Analoog loopt de loonwrig op van afgerond 40% bij een loon gelijk aan de helft van het gemiddeld loon, tot 50% bij AW67, 55,5% bij AW100 en 61% bij AW167.

De lonen die overeenstemmen met het gemiddeld loon van de verschillende beroeps-categorieën volgens de ISCO-indeling, werden met korte verticale lijnen aangeduid. Hierbij werden gelijkaardige percentages gehanteerd als bij de bespreking van de loonverschillen naar beroeps-categorie voor de periode 2002-2005. De hoogte van de korte verticale lijnen weerspiegelt het relatieve aandeel qua aantal werknemers per beroeps-categorie.

Alle ISCO-groepen, behalve de 3 hoogste, bevinden zich wat het gemiddeld loon betreft tussen AW67 en AW100. Door het progressieve karakter van het belastingstelsel stemt hiermee een

belastingdruk overeen die zich eveneens tussen de belastingdruk voor AW67 en AW100 situeert. Het gemiddeld loon voor de gespecialiseerde technici (ISCO 3) en meer nog voor “de professionals” (ISCO 2), steekt boven AW100 uit en bijgevolg geldt hetzelfde voor de belastingdruk.

Het gemiddeld loon voor de managers (ISCO 1) werd niet in de grafiek weergegeven omdat het loonniveau buiten de afgebeelde range valt. De relevantie van de berekening van de belastingdruk volgens de OESO-methodologie neemt overigens af bij hoge en zeer hoge inkomens. Bij dergelijke loonniveaus wordt het immers weinig waarschijnlijk dat lonen de enige inkomstenbron vormen en / of wordt het waarschijnlijker dat niet-automatisch toegekende fiscale aftrekken (bewezen beroepskosten, hypothecaire lasten, giften, ...) een belangrijke rol spelen. In verband met het relatieve belang van de fiscale aftrekken stelde de Hoge Raad van Financiën dat niet alleen het gemiddelde bedrag maar vooral de deelname (de “take up”) aan mogelijke fiscale aftrekken sterk uiteen loopt en correleert met het inkomensniveau (49).

Een benadering van het gemiddeld loon bij weglating van zowel de “professionals” (ISCO 2) als de managers (ISCO 1) werd daarentegen wel in de grafiek opgenomen. Het gemiddeld loon van de overblijvende beroepsgroepen 9 tot en met 3 (ISCO 9_3) komt op ongeveer 91% van het referentieloon (AW) uit. Het mediaanloon voor het geheel van de werknemers uit de sectoren C-K ligt nog enkele procentpunten lager. Zowel bij uitsluiting van de twee duurste betaalde beroepsgroepen als bij een overstap naar mediaanlonen zou de geafficheerde belastingdruk wat lager uitkomen dan bij de huidige referentie naar het gemiddelde loon voor alle beroepsgroepen. In beide gevallen bedraagt de loonwig voor een alleenstaande zonder kinderen in 2007 ongeveer 54% en de netto persoonlijke belastingdruk ongeveer 40%.

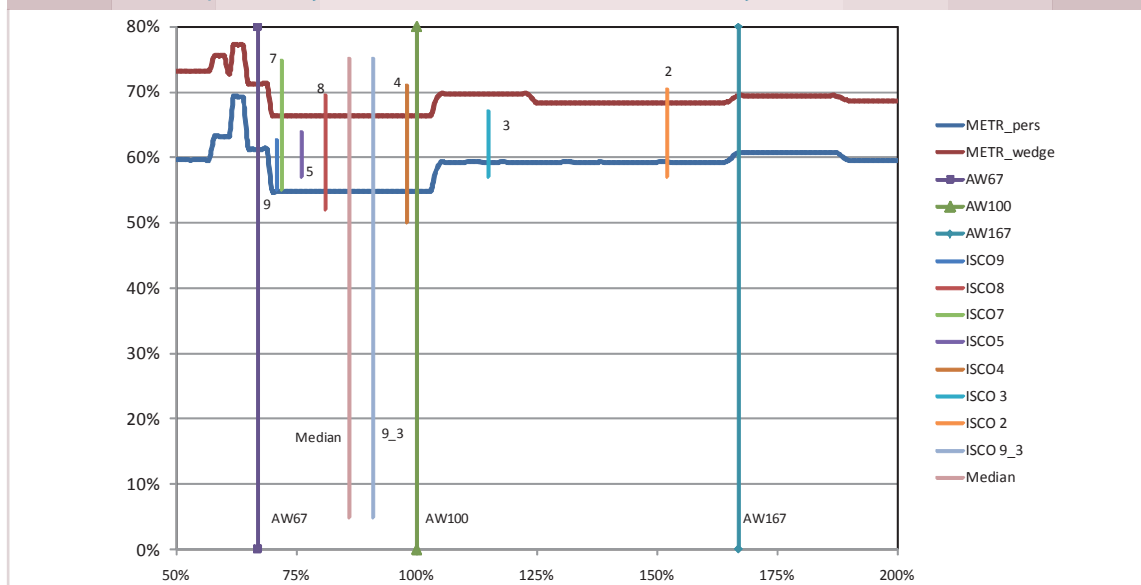
4.32. De marginale belastingdruk voor een alleenstaande zonder kinderen in 2007

Analoog aan Grafiek 23 geeft Grafiek 24 een beeld van de *marginale* belastingdruk (50) voor 2007 bij een range van bruto jaarlonen. Ook hier spitsen we ons toe op de alleenstaande werknemer zonder kinderen. De loonhoogtes vallen opnieuw langs de horizontale as af te lezen en de overeenstemmende marginale loonwig (“METR_wedge”) en de marginale netto persoonlijke belastingdruk (“METR_pers”) langs de verticale as. Bovendien werden dezelfde OESO-ijkpunten gehanteerd: AW67, AW100 en AW167 evenals dezelfde alternatieve loonhoogtes naargelang de diverse beroepsgroepen.

49 HOGE RAAD VAN FINANCIËN (2002) p 38: “Globaal gezien zijn de fiscale uitgaven ongelijker verdeeld dan de belastbare inkomens. Deze concentratie bij de centrale en hogere klassen van de verdeling is eerder toe te schrijven aan een ongelijkheid in het al dan niet verrichten van fiscale uitgaven dan aan de verdeling van de bedragen die door de betrokken gezinnen worden besteed. Dat heeft tot gevolg dat de progressiviteit van de belasting vermindert. Dat effect is des te duidelijker wanneer de voordelen tegen de marginale aanslagvoet worden toegekend.”

50 De belastingmodellen van de OESO berekenen de marginale tarieven door het inkomen met één munteenheid (1 euro) te verhogen. Hier werd het inkomen echter met 1 procent verhoogd.

■ ■ ■ Grafiek 24 ■ ■ ■
Marginale loonwig en netto persoonlijke belastingdruk voor een alleenstaande, 2007
 (respectievelijk in % van de loonkosten en het bruto jaarloon, sectoren C-K)

Bron: Studie- en Documentatiedienst FOD Financiën

Opvallend is dat de curves voor de marginale belastingdruk niet gestaag stijgen. Bovendien evolueren de curve voor de marginale loonwig en de marginale netto belastingdruk niet langer volledig parallel. De hoogste marginale belastingdruk wordt met name voor de laagste lonen opgetekend. Dit heeft alles te maken met de toekenning van fiscale en parafiscale reducties voor lage lonen. De toekenning van deze reducties doet de gemiddelde belastingdruk voor de doelgroep weliswaar dalen maar naarmate de kortingen teruggeschroefd worden voor werknemers die iets meer verdienen, doen ze tegelijk de marginale belastingdruk oplopen.

De piek in de marginale belastingdruk valt bij een brutoloon van ongeveer 63% van het AW-referentieloon. De piek bedraagt liefst 77% voor de marginale loonwig en 69% voor de marginale netto persoonlijke belastingdruk. Van diverse kanten is er reeds op gewezen dat dit weegt op de motivatie van de betrokken werknemers (en hun werkgevers) om hogerop te klimmen op de inkomensladder (51).

De belangrijkste boodschap van Grafiek 24 is evenwel dat de marginale belastingdruk voor de meeste alternatieve loonhoogtes niet of nauwelijks verschilt van deze voor het OESO-referentieloon AW100. Voor alle ISCO-groepen behalve de hoogste 3 correspondeert het gemiddeld loon immers met een marginale loonwig van ongeveer 66% en een marginale netto persoonlijke belastingdruk van 55%. Dezelfde METRs gelden ook voor het gemiddeld loonniveau bij uitsluiting van de “professionals” en de managers (ISCO 9_3) en voor het mediaanloon voor alle werknemers uit de sectoren C-K.

De marginale belastingdruk ligt een paar procentpunten hoger voor de gespecialiseerde technici (ISCO 3) en de “professionals” (ISCO 2). Bij hun gemiddeld loonniveau komt de marginale loonwig op 68% à 70% en de marginale netto persoonlijke belastingdruk op ongeveer 59%. Het gemiddeld loon van de managers (ISCO 1) valt ook in Grafiek 24 buiten de beschouwde range.

51 Zie bijvoorbeeld HOGE RAAD VAN FINANCIËN (2007) en FEDERAAL PLANBUREAU (2007)

Taxing Wages is één van de meest gezaghebbende bronnen voor een internationale vergelijking van de belastingdruk op arbeid. Centraal hierbij staan de belastingmodellen voor elk van de 30 OESO-landen. Een ander sleutelement is het loonniveau waarvoor de vergelijkingen gelden. In het verleden hanteerde de OESO hiervoor het loon van de “Average Production Worker” (APW), een voltijdse handarbeider uit de verwerkende industrie. Sinds de editie 2005 van Taxing Wages verruimde de OESO het loonbegrip tot de “Average Wage” (AW), het gemiddeld loon van alle voltijdse werknemers uit de sectoren C tot en met K.

Internationaal is er echter afgesproken om op een nieuwe indeling van de economische activiteiten in sectoren over te schakelen. Dit zal de OESO er toe nopen haar omschrijving van de “Average Wage” opnieuw te bekijken. Naar aanleiding hiervan blikken we terug op de impact van de vorige definitiewijziging en staan stil bij een aantal alternatieve pistes.

De micro-economische maatstaven uit Taxing Wages voor het meten van de “effectieve” belastingdruk bieden wel degelijk enkele comparatieve voordelen ten opzichte van concurrerende indicatoren zoals nominale tarieven en macro-economische “impliciete” tarieven. Met effectieve gemiddelde en marginale tarieven kan de impact van iedere fiscale en parafiscale maatregel voor welgedefinieerde type-gevallen immers precies nagegaan worden.

Ook de verruiming van de loonreferentie van APW naar AW was zinvol. Het gemiddeld loon in de verwerkende nijverheid is immers steeds minder representatief voor het geheel van de werkende bevolking. Niet alleen brokkelt de tewerkstelling in de verwerkende industrie gestaag af, bovendien is er een toenemende divergentie tussen de loonevolutie in de verwerkende industrie en het geheel van de private sector. In België en het merendeel van de OESO-landen heeft de uitbreiding van de sectordekking overigens een eerder matigend effect gehad op het loonniveau. Er zijn thans meer statistieken voorhanden die een verruiming van de sectordekking tot de private én de overheidssector toelaten, maar dit is slechts relevant indien de fiscale en parafiscale behandeling van de lonen in beide sectorgroepen gelijklopen.

Belangrijker is dat de uitbreiding van de loonperimeter van “handarbeiders” tot “alle werknemers” inhoudt dat thans ook de hoge managerslonen in rekening gebracht worden. Onder meer in ons land trekken de toplonen het gemiddelde in aanzienlijke mate op. Deze vertekening kan geneutraliseerd worden door het (rekenkundig) “gemiddelde loon” te vervangen door het mediaanloon, maar medianen zijn niet in alle OESO-landen beschikbaar. Al lijkt een “All Sectors Median Wage” niet meteen bereikbaar, hiermee is wel een interessante marsrichting aangegeven.

De OESO wijt het feit dat de nieuwe AWs doorgaans hoger uitkomen dan de oude APWs, behalve aan de uitbreiding van de perimeter tot de duurder betaalde beroeps categorieën, overigens ook aan het aanboren van nieuwe statistische bronnen.

De Average Wages van de diverse landen lopen sterk uiteen, ook binnen de EU en de eurozone. Al is er alvast sinds de eeuwwisseling binnen de eurozone van een zekere convergentie sprake. Een volledige gelijkschakeling ligt uiteraard niet in het verschiep maar op termijn kan de convergentie van de bruto jaarlonen tussen de eurolanden wel dermate toenemen dat het zinvol wordt om de TW-tabellen aan te vullen met berekeningen uitgaande van een gemiddeld jaarloon voor de eurozone. Voor België en Nederland (en bij uitbreiding de Duitsland, Frankrijk en Luxemburg) kan dit in feite nu reeds. De nationale gemiddeldes voor deze buurlanden, liggen reeds korter bij elkaar dan de regionale gemiddeldes in menig land.

Voor België ligt de nieuwe AW ongeveer 1/10 hoger dan de oude APW. Voor veel andere landen is de divergentie nog aanzienlijk groter. Desondanks blijkt de impact op de gerapporteerde belastingdruk beperkt te blijven tot enkele procentpunten, althans wat de gemiddelde effectieve belastingdruk betreft.

Een nadere analyse wat België betreft, leert dat behalve de sectordekking en de uitbreiding van de perimeter tot alle beroepsgroepen nog andere elementen belangrijk zijn. Zo zijn er de genderverschillen en de toenemende populariteit van de deeltijdse arbeid. De shift richting deeltijdse arbeid ging gepaard met afnemende sectorale verschillen tussen deeltijds werkende mannen en vrouwen maar met toenemende segregatie naar geslacht bij de voltijdse werknemers. Door deze schaarbeweging is de segregatie naar geslacht en sector thans groter bij de voltijdse dan bij de deeltijdse werknemers.

Voor België hebben we de spreiding van de lonen over de diverse sectoren en beroepsgroepen nader bekeken en hun impact op de belastingdruk nagegaan. Bij uitsluiting van de twee duurste beroepsgroepen zakt het gemiddeld loon met een tiental procent. De gemiddelde effectieve belastingdruk die hier voor 2007 mee overeenstemt, ligt een paar procentpunten lager dan op basis van de OESO-AW. Voor de marginale effectieve belastingdruk is het verschil voor 2007 verwaarloosbaar. Voor het mediaanloon, een meer elegante oplossing om de vertekening door de toplonen te omzeilen, bekomen we gelijkaardige resultaten.

6.1. De 30 OESO-leden:

- 19 EU-landen: België, Nederland, Luxemburg, Duitsland, Frankrijk, Italië, Denemarken, Ierland, Verenigd Koninkrijk, Griekenland, Oostenrijk, Finland, Zweden, Spanje, Portugal, Slowakije, Tsjechië, Polen, Hongarije
- 3 Europese niet-EU-landen: Noorwegen, Zwitserland, IJsland
- 8 Andere: Canada, Mexico, Verenigde Staten, Zuid-Korea, Japan, Australië, Nieuw-Zeeland, Turkije

6.2. De NACE-nomenclatuur

De Europese activiteitennomenclatuur (NACE) (52) vormt het referentiekader voor de productie en de verspreiding van statistieken met betrekking tot economische activiteiten in Europa. De nieuwe uitgave NACE Rev. 2 werd vastgesteld door de Verordening (EG) nr. 1893/2006 van het Europees Parlement en de Raad van 20 december 2006 (53). NACE Rev. 2 is gekoppeld aan de International Standard Industrial Classification of all economic activities (ISIC) Rev. 4 van de Verenigde Naties. In Tabel 6 vindt men een indicatieve, niet-officiële, vergelijking van de hoofdstructuur van de nieuwe en de oude NACE-indeling.

52 Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne (NACE).

53 Publicatieblad van de Europese Unie van 30 december 2006. De Verordening is te raadplegen op volgend adres: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/JOhtml.do?uri=OJ:L:2006:393:SOM:NL:HTML>

■ ■ ■ Tabel 6 ■ ■ ■
Vergelijking NACE Rev.2 en NACE Rev. 1

NACE Rev. 2	NACE Rev. 2 = NACE2008 (nieuw)	NACE Rev. 1	NACE Rev. 1 (oud)
A	Landbouw, bosbouw en visserij	A	Landbouw, jacht en bosbouw
		B	Visserij
B	Winning van delfstoffen	C	Winning van delfstoffen
C	Industrie	D	Industrie
D	Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	E	Productie en distributie van elektriciteit, gas en water
E	Distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering	cf E	
F	Bouwnijverheid	F	Bouwnijverheid
G	Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen	G	Groot- en kleinhandel; reparatie van auto's, motorrijwielen en consumentenartikelen
H	Vervoer en opslag	cf I	
I	Verschaffen van accommodatie en maaltijden	H	Hotels en restaurants
J	Informatie en communicatie	I	Vervoer, opslag en communicatie
K	Financiële activiteiten en verzekeringen	J	Financiële instellingen
L	Exploitatie van en handel in onroerend goed	K	Exploitatie van en handel in onroerende goederen, verhuur en zakelijke dienstenverlening
M	Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	cf K	
N	Administratieve en ondersteunende diensten	cf K	
O	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	L	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen
P	Onderwijs	M	Onderwijs
Q	Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	N	Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening
R	Kunst, amusement en recreatie	O	Overige gemeenschapsvoorzieningen en sociaal-culturele en persoonlijke diensten
S	Overige diensten		
T	Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik	P	Particuliere huishoudens met werknemers
U	Extraterritoriale organisaties en lichamen	Q	Extraterritoriale organisaties en lichamen

6.3. De ISCO-classificatie (54)

“The International Standard Classification of Occupations (ISCO) is one of the main international classifications for which ILO is responsible. It belongs to the international family of economic and social classifications.

The International Standard Classification of Occupations is a tool for organising jobs into a clearly defined set of groups according to the tasks and duties undertaken in the job. It is intended both for statistical users and for client oriented users. The main client oriented applications are in the recruitment of workers through employment offices, in the management of short or long term migration of workers between countries as well as in the development of vocational training programmes and guidance.

The first version of the International Standard Classifications of Occupations was adopted in 1957 by the Ninth International Conference of Labour Statisticians. It is known as ISCO-58. This version was promptly superseded by ISCO-68, which was adopted by the Eleventh International Conference of Labour Statisticians in 1966. The third and current version of the International Standard Classification of Occupations, ISCO-88, was adopted by the Fourteenth International Conference of Labour Statisticians in 1987. Many national occupational classifications are based on one of the three ISCO versions, depending on the date in which they were developed.

ISCO-88 is currently in the process of being updated to take into account the developments in the economies of countries all over the world. The updating will not affect the basic principles and structure of ISCO-88 but will take the form of new occupational groups in some areas and improved descriptions in others. The updating process will be carried out on the basis of feedback from countries as well on the experience gained in applying ISCO-88 in countries. The updated version will be ready in 2008 so that countries can incorporate it in their preparations for the next round of Population Censuses.”

54 Bron: <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/index.htm> De Franse vertaling is « Classification internationale type des professions » (CITP)

Lijst van afkortingen

Afkorting	Omschrijving
AETR	Average Effective Tax Rate
ADSEI	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie
AW	Average Wage
APW	Average Production Worker
BBP (GDP)	Bruto binnenlands product (Gross Domestic Product)
EA12	Eurozone (hier: de 12 eurolanden die lid zijn van de OESO)
EMU	Europese Economische en Monetaire Unie
ESR95	Europese economische en regionale rekeningen 1995
EU	Europese Unie
EU5	Frankrijk, Duitsland, België, Nederland, Luxemburg
EU6	EU5+Italië
FOD	Federale Overheidsdienst (federaal ministerie)
METR	Marginal Effective Tax Rate
NACE	Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne
INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen
ISCO	International Standard Classification of Occupations
ISIC	International Standard Industrial Classification of all economic activities
ITR	Implicit Tax Rate
OESO (OECD)	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
SES	Structures of Earnings Survey (Eurostat)
TW	Taxing Wages

Bibliografie

EUROPEAN COMMISSION (2005), *Employment in Europe 2005, Recent trends en prospect*, EC Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, September 2005

EUROSTAT (2007) *Taxation trends in the European Union, Data for the EU Member States and Norway*, European Commission, Eurostat & Taxation and Customs Union

IGVM, Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (2007) *De Loonkloof tussen vrouwen en mannen in België – Rapport 2007*

FEDERAAL PLANBUREAU (2007), *Why the medium-low paid benefit less from gross wage increases than the better paid*, Short Term Update 04-07, Brussel, December 2007

GOYVAERTS Karin (2006), *Cijferdossier: kenmerken van werknemers in de Vlaamse industrie en profitdiensten*, Steunpunt Gelijkekansenbeleid, Antwerpen-Hasselt

HOGHE RAAD VAN FINANCIËN, Afdeling Fiscaliteit en Parafiscaliteit (2002), *Advies over de aftrekken bij de personenbelasting*, Brussel, November 2002

HOGHE RAAD VAN FINANCIËN, Afdeling Fiscaliteit en Parafiscaliteit (2007), *Belasting op arbeid, werkgelegenheid en concurrentievermogen*, Brussel, Augustus 2007

MITTAG Hans-Joachim (2005), *Gross Earnings in Europe, Main results of the Structure of Earnings Survey 2002*, Eurostat, Statistics in focus, population and social conditions 12/2005, Luxembourg

OECD (2000), *Tax Burdens, Alternative Measures*, OECD Tax Policy Studies no 2.

OECD (2005a), *Taxing Wages 2003/2004*

OECD (2005b), *Taxing Working Families. A distributional analysis*, OECD Tax Policy Studies no 12.

OECD (2006), *Taxing Wages 2004/2005*

OECD (2007a), *Benefits and Wages 2007*

OECD (2007b), *Revenue Statistics*

OECD (2007c), *Taxing Wages 2005/2006*

OECD (2008), *Taxing Wages 2006/2007* (te verschijnen)

VANDERBESIEN Wouter (2006), *De lonen in Vlaanderen, Eindrapport WAV*; Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming, Leuven, December 2006

1. INLEIDING	198
2. “TAXING WAGES” EN DE OVERSCHAKELING VAN “AVERAGE PRODUCTION WORKER”(APW) NAAR “AVERAGE WAGE” (AW)	199
2.1. TAXING WAGES EN HET METEN VAN DE BELASTINGDRUK	199
2.11. <i>Nominale tarieven zijn vaak niet vergelijkbaar</i>	199
2.12. <i>De beperkingen van macro-economische maatstaven van de belastingdruk</i>	199
2.13. <i>Taxing Wages: micro-economische meting van de belastingdruk op arbeid in loondienst</i>	200
2.14. <i>De belasting op arbeid, de micro-economische versus de macro-economische resultaten</i>	203
2.2. DE MOTIVERING VAN DE OVERSCHAKELING VAN “AVERAGE PRODUCTION WORKER”(APW) NAAR “AVERAGE WAGE” (AW).....	204
2.21. <i>Eenzelfde nominaal jaarlonen als uitgangspunt?</i>	204
2.22. <i>De Average Production Worker (APW)</i>	205
2.23. <i>Average Wage (AW)</i>	205
2.24. <i>Een “All Sectors Median Wage”?</i>	206
2.3. DE SPREIDING VAN HET LOONNIVEAU IN DE OESO-LANDEN EN DE EUROZONE.....	208
2.31. <i>De spreiding van het loonniveau in de OESO-landen, 2000-2007</i>	208
2.32. <i>De spreiding van het loonniveau in de eurolanden, 2000-2007</i>	209
2.33. <i>Convergentie van nominale lonen in de eurozone?</i>	210
2.4. DE EVOLUTIE VAN DE BELASTINGDRUK OP LONEN IN BELGIË EN DE OESO, 2000-2007	211
2.5. DE EVOLUTIE VAN DE LOONWIG EN DE NETTO PERSOONLIJKE BELASTINGDRUK IN BELGIË EN DE BUURLANDEN, 2000-2007	213
3. DE IMPACT VAN DE OVERSCHAKELING VAN “AVERAGE PRODUCTION WORKER” (APW) NAAR “AVERAGE WAGE” (AW)	214
3.1. DE BRONNEN VAN DE NIEUWE AW-STATISTIEKEN VOOR BELGIË	214
3.11. <i>Eurostat, RSZ & de populatie</i>	214
3.12. <i>SES en de jaarlijkse steekproeven van ADSEI</i>	215
3.13. <i>Andere loonstatistieken voor België</i>	215
3.2. IMPACT VAN DE OVERSCHAKELING VAN APW NAAR AW OP DE LOONSTATISTIEKEN EN DE LOONWIG	216
3.21. <i>Impact van de overgang van APW naar AW op de Belgische loonstatistieken</i>	216
3.22. <i>Impact van de overgang van APW naar AW op de loonstatistieken van andere OESO-landen</i>	218
3.23. <i>Impact van de overgang van APW naar AW op de Belgische loonwig</i>	219
3.24. <i>Impact van de overgang van APW naar AW op de loonwig in andere OESO-landen</i>	222
4. DE STRUCTUUR VAN DE BELGISCHE ARBEIDSMARKT, DE LOONVERSCHILLEN EN DE VERSCHILLEN IN BELASTINGDRUK	223
4.1. STRUCTUUR VAN DE BELGISCHE ARBEIDSMARKT	223
4.11. <i>Evolutie van de Belgische beroepsbevolking</i>	223

4.12.	<i>Shift naar deeltijdse arbeidscontracten</i>	224
4.13.	<i>Genderverschillen, sectoren C-K</i>	225
4.14.	<i>De structuur van de werknemerspopulatie naar sector en geslacht</i>	226
4.15.	<i>Duncan Index</i>	229
4.2.	LOONVERSCHILLEN IN BELGIË	231
4.21.	<i>Decielenverdeling</i>	231
4.22.	<i>De loonkloof tussen vrouwen en mannen</i>	233
4.23.	<i>Loonverschillen naar sector en beroep (gemiddelde lonen sectoren C-K)</i>	235
4.24.	<i>Gemiddelde en mediaanlonen naar sector en beroep (sectoren C-K)</i>	238
4.25.	<i>Opbouw van het gemiddeld jaarloon volgens beroepsgroep (sectoren C-K)</i>	240
4.3.	DE VERSCHILLEN IN BELASTINGDRUK IN BELGIË BIJ ALTERNATIEVE LOONHOOGTES VOOR EEN ALLEENSTAANDE ZONDER KINDEREN	241
4.31.	<i>De gemiddelde belastingdruk voor een alleenstaande zonder kinderen in 2007</i>	241
4.32.	<i>De marginale belastingdruk voor een alleenstaande zonder kinderen in 2007</i>	243
5.	SAMENVATTING EN BESLUIT	245
6.	BIJLAGE	247